

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/322831516>

Yaşanabilir Şehir Tasavvuru ve Kentsel Dönüşüm

Presentation · April 2015

CITATIONS
0

READS
815

3 authors:

Halil Ibrahim Düzenli
Samsun University

16 PUBLICATIONS 49 CITATIONS

SEE PROFILE

Aynur Erdoğan Coşkun
Istanbul University

39 PUBLICATIONS 43 CITATIONS

SEE PROFILE

Murat Şentürk
Istanbul University

32 PUBLICATIONS 54 CITATIONS

SEE PROFILE

> DÜBAM
DÜNYA BÜLTENİ ARAŞTIRMA MASASI

YAŞANABİLİR ŞEHİR TASAVVURU VE KENTSEL DÖNÜŞÜM

Moderatör: Aynur ERDOĞAN

DÜBAM

YAŞANABİLİR ŞEHİR TASAVVURU VE KENTSEL DÖNÜŞÜM

Konuşmacılar
Mehmet Öğün
Halil İbrahim Düzenli
Murat Şentürk

Genel Yayın Yönetmeni
Akif Emre

DÜBAM Yayınları
Küresel İletişim Merkezi
Barbaros Bulvarı, Balmumcu / Beşiktaş
Tel: (0212) 274 80 21 – 274 80 22
www.dunyabulteni.net/dubam

dübam

Yaşanabilir Şehir Tasavvuru ve Kentsel Dönüşüm (SUNUŞ)

Kentsel dönüşüm uygulamaları, gerek nüfusu hızla artan şehirlerin kalabalıkları içinde barındıracak şekilde düzenlenmesi için gerekse deprem riskine karşı mevcut yapıların tahkim edilmesi ya da yıkılarak yeniden inşa edilmesi için gerekli görülüyor. Ancak şehri dönüştüren bu sürecin birçok toplumsal ve iktisadi soruna sebep olduğu da aşikar. Yeni yapıların çok katlı binalardan oluşan toplu konut siteleri şeklinde inşa edilmeleri ve bu hızlı yapılaşmayla birlikte tarihi şehirlerin kimliklerinden uzaklaşmaları bu sorunlardan öne çıkanlar.

Bu ayki yuvarlak masa toplantımızda sıcak gündemden düşmeyen ama esaslı çözüm önerilerinin de geliştirilmediği bir konu olan kentsel dönüşümü konuştuk ve konuklarımızla yaşanabilir bir şehir tasavvuruna dair çözüm önerileri geliştirmeye çalıştık.

Mimar Mehmet Öğün, tarihi süreçte neden kentsel dönüşüme ihtiyaç duyulduğunu çarpıcı bir tasvirle anlatarak modernleşme sürecinin olmayan sorunların Batılı çözüm önerilerini aktararak sorun ürettiğine dikkat çekiyor. Gelineen noktada ise Batılı anlamda bile dönüşüm uygulamalarının hayata geçirilemediğinin altını çizerek kentsel dönüşümün eksik tanımlandığını söylüyor. Öğün'e göre kentsel dönüşüm, "kentsel mekanlardaki sosyal, fiziki veya çoğu kamu yararına olmak üzere sorunların giderilmesi amacıyla uygulanan farklı yöntemler de olsa çeşitli yöntemler, prosesler, ekonomik kalkınma modeli..."

Türkiye'de kentsel dönüşümün yeni konut yapımıyla sınırlı anlaşılmasının sebepleri üzerine düşünmek, bu uygulamaların failleri ve tarafları üzerine düşünmeyi gerektiriyor. Bu bağlamda rant ekonomisinin hangi süreçlerde, nasıl meydana geldiği önem ka-

zanyor. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü'nde Yrd. Doç. Dr. Murat Şentürk kent arazisinin rant konusu olma süreçlerini tasvir ederken bu süreçlerin tarafları olarak siyaset, sermaye, toplum ilişkilerine dikkat çekiyor. Bu unsurlar arasındaki ilişkinin modernleşme sürecinde kaçınılmaz bir şekilde ortaya çıktığının altını çizerken siyasetin nasıl finanse edileceğine dair sorunun cevap beklediğini hatırlatıyor.

Peki, toplumsal talepler kentsel dönüşüm uygulamalarına neden yansımıyor? Mesela çok katlı binalar yerine bahçeli, daha insanca yaşanabilir mekanlar, mahallelerde insanların ortak yaşam alanlarının üretilebildiği, yaşanabilir ortamlar neden hayata geçirilemiyor? Bunun çok boyutlu bir süreç olduğunun altını çiziyor, Mardin Artuklu Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nde Yrd. Doç. Dr. Halil İbrahim Düzenli. Mevcut uygulamaların oluşturduğu geri dönülmez zararları ima ederek önce “durmak” ve “düşünmek” gerektiğinin altını çiziyor. Betonarme yapıların tek seçenek olarak sunulmasını eleştirerek ahşap dahil daha “insani” yapıların hayata geçirilmesini öneriyor.

Kentsel dönüşümün tarihi süreci, bugünkü sonuçları ve yaşanabilir bir şehir tasavvuruna dair çok boyutlu ve kapsamlı değerlendirmeleri bulacağınız bu toplantı kaydını istifadenize sunuyoruz.

DÜBAM

YAŞANABİLİR ŞEHİR TASAVVURU VE KENTSEL DÖNÜŞÜM

Aynur Erdoğan: Bugünkü yuvarlak masa toplantımızda kentsel dönüşümü ve yaşanabilir şehir tasavvurunu konuşacağız.

Kentsel dönüşüm uygulamaları en çok deprem riskine yönelik yapıların güçlendirilmesi ve yeni konutların yapılması olarak gündemimize girdi. Ancak bu hızlı dönüşüm süreci şehrin kimliğinin, silüetinin değiştiği tartışmalarına yol açtı. Diğer taraftan yeni konutların çok katlı binalardan oluşan siteler şeklinde inşa edilmesi toplumsal yapıda çözücü bir etki yaptığı eleştirileriyle karşılaştı.

Bu konuları ve yaşanabilir şehirler için nasıl bir tasavvur geliştirilmesi gerektiğini üç önemli konuğumuzla konuşacağız.

Mimar Mehmet Öğün, Mardin Artuklu Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nde Yrd. Doç. Dr. Halil İbrahim Düzenli ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü'nde Yrd. Doç. Dr. Murat Şentürk

Mehmet Hocam, sizinle başlayalım, şehir yaşayan bir doku olarak kendi mekanlarını üretmez mi, yaşadığımız dönemin özelliği nedir ki kentin dönüşürülmesi gerekiyor?

Mehmet Öğün: Güzel bir soru, aslında cevabı da kendi içinde saklı. Bizim geleneğimizde de kent kendi mekanlarını kendisi ürete ürete, büyük bir tutarlılık içinde oluşan bir bütünlüktür. Zaten bizim problemimiz bu bütünlüğü kesintiye uğrattığımız an başlamış oldu. Bugün de o yanlış davranışın neticelerini düzeltmeye çalışıyoruz. Ama her düzeltme girişimimiz başka yanlışlara sebebiyet veriyor.

Erdoğan: Modernleşme sürecini mi kastediyorsunuz?

Öğün: Tabii, şöyle söyleyeyim; aslında bu kentsel dönüşüm dediğimiz kavram Batı'nın ürettiği bir şey, çünkü Batı'nın kent yaklaşımının içinden tezahür eden bir olgudur. Batı kenti ile bizim şehirlerimiz farklı. Hatta ben de onları kilere kent, bizimkilere şehir demek gerektiğini düşünüyorum. Bu ayrımı son zamanlarda sıkça yapıyor çeşitli insanlar. Şöyle bir benzetme yaparsak; bir şehir zaman içinde asırlar, yıllar içinde kendi yatağını oluşturan bir nehir gibi. Araziyle,

Fatih İstanbul'u fethediyor, vakfiyesindeki o meşhur, herkesin bildiği söz var; hüner bir şehri bünyad etmektir; Reaya kalbin abad etmektir.

jeolojiyle hemhal olup kimi zaman lineer, kimi zaman kıvrılarak, kimi zaman deltalar oluşturup, büyük bir dinginlik içinde hayatıyet buluyor. Halbuki bir kent aslında insan eliyle açılmış bir kanal gibi. Bir kanaldan da su bir noktadan, –a noktasından b noktasına- akıyor, hareket ediyor. Orada da suyun hareketi mevcut, ama bir nehrinkinden farklı. Suni, insan eliyle yaratılmış bir oluşum bu, cebri bir hadise aslında. Kentlerimizi de bu çerçevede ele alabiliriz diye düşünüyorum.

Fatih İstanbul'u fethediyor, vakfiyesindeki o meşhur, herkesin bildiği söz var; *hüner bir şehri bünyad etmektir; Reaya kalbin abad etmektir.* Yani bir şehri inşa edebilir, fiziki bir çevre oluşturabilirsiniz, çeşitli yaşam alanları oluşturabilirsiniz. Ama acaba içinde yaşayan insanlar abad oluyorlar mı, memnunlar mı? Bu çok çok önemli bir şey. Bir de şehri radikal bir girişim neticesinde, bir Hıristiyan şehrini, asırlık bir şehri fetheden bir insanın daha sonra şehre yaptıklarını gözden geçirirseniz, radikal hiçbir yıkım faaliyeti yok. Aslında kentsel bir dönüşümün bir anlamda orada, o coğrafyada, o an itibarıyla cereyan etmesi gerekiyordu, etmiyor. Her şeye çok ölçülü, küçük, kendisinden öncekilere hayat hakkı tanıyacak şekilde yaklaşıyor. Müdahalelerin tümü kenti zenginleştirmeye, hayatı insanlar tarafından daha mutlu, memnun yaşanır kılmaya yönelik şeyler oluyor.

Erdoğan: İstanbul'un fethinden sonra da şehri dönüştürme çabası olmuş. O halde dönüşümün çeşitlerinden mi bahsediyorsunuz?

Öğün: Evet, doğrusu öyle. Aslında konudan konuya atıyoruz, çok dolu olduğumuz bir şey olduğu için. Mesela Hausman'ın Paris'e yaptığı müdahaleleri düşünün; o sıralar Paris yaşanılacak bir yer değil. Yoğunluk bakımından, kentsel altyapıya bakımından, sosyal ilişkiler, fiziki şartlar, bir felaket aslında orası. Peki ne yapıyorlar; insanları yerlerinden edip, onları çeperlerde, uzak teneke mahal-

lelere mahkum edip, boşalttıkları alanlara büyük akslar açıyorlar, parklar yapıyorlar. Ve aslında tamamen gösterişe yönelik suni bir girişim olarak cereyan ediyor Paris'teki değişiklikler. Hatta bilinen bir şeydir; mimarlar sadece binanın caddeden cephe alan kısmıyla ilgileniyor. Arka tarafta bir rezalet devam ediyor. Arka sokaklarda, binaların arka cephelerinde. Ne oluyor sonuçta; içeride parklar, bir takım kentsel donanımlar gerçekleştiriliyor, şehir dışına uzanan aleler, akslar büyük parklara açılıyor. Bir yüzeysel müdahale aslında, insanın bireysel olarak temel alındığı bir katkı değil. Benzer şeyler New York'ta yaşanıyor. Central Park'ın yapılması; burası yaşanılmaz hale geldi, artık insanların nefes alacakları yer yok bir park yapmamız lazım diyerek, oradaki bütün mevcut yapıları yıkıp, alanı boşaltıp o parkı yapıyorlar. Benzeri Londra'da, Liverpool'da yapılıyor. Liverpool bir endüstri şehri. Zaten dikkat ederseniz bu müdahaleler modernizmin başlangıcı olan sanayi devrimiyle oluşuyor Batı'da. Halbuki bizim öyle bir meselemiz yok. Bizim birbirinden güzel, her biri ayrı bir cennete tekabül edecek şehirlerimiz var o tarihlerde. İnsanlar mutlu, her birinin küçücük de olsa bir bahçesi iki katlı, tek katlı evleri, alışveriş yapacağı pazarı, bedesteni, camisi var, her türlü kentsel donanımı elde edebildikleri yerlerde yaşıyorlar. Bizde şöyle bir şey oluyor; ne zaman ki özellikle Tanzimat döneminde, biz de endüstrileşelim, biz de Batı ile rekabet eder hale gelelim fikri hakim olmaya başlıyor, onunla

birlikte Batı'yı da taklit etme başlıyor. Yani norm olarak gerçekten ihtiyaç olduğu için değil, Batı böyle, Batı daha mamur, medeni, o halde biz de aynı formülleri tatbik etmemiz halinde Batı ile rekabet edebilir hale geliriz noktasında bir takım şekilsel, biçimsel taktikler belirliyoruz.

Erdoğan: *Sorunların çözüm önerilerinin transferi, sorunları da taşıdı yani?*

Öğün: Tamamen doğru, belki böyle ifade etmek daha doğru. Buna da örnek akla demiryolu geliyor. Sultan Abdülaziz, demiryolu gelsin de sırtımdan geçsin

Central Park'ın yapılması;
burası yaşanılmaz hale geldi,
artık insanların nefes alacakla-
rı yer yok bir park yapmamız
lazım diyerek, oradaki bütün
mevcut yapıları yıkıp, alanı
boşaltıp o parkı yapıyorlar.

diyor. Batı'da demiryolları endüstriyel pazarlar arasında, hammadde ile üretim noktaları arasında bir takım ilişkiler kurmak üzere inşa ediliyor. Hammadde kaynaklarıyla üretilen malın pazara intikali ile ilgili. Bizde ise sırf demiryolu da gelsin de deniyor, Sirkeci'ye demiryolu geliyor da, İstanbul'a ne katkısı oluyor? Saray'ın bahçesinden geçerek Sirkeci'de sonlanan demiryolunun doğrudan bir katkısı var mı, yok. Halbuki endüstri bölgesi olarak 1800'lerin ortasından sonra yanlış hatırlamıyorsam Haliç bölgesinde bir takım girişimler var. Karşı tarafta İzmit-Hereke aksında bir takım endüstriyel hareketlilikler var.

Halil İbrahim Düzenli: Bence daha vahimi var Mehmet abi. Mesela Ahmet Vefik Paşa'nın Bursa günlerinde söylediği sözler tahlil için önemli. Sizin söylediğiniz çok daha fazla gündelik hayata dokunan bir gerekçeyle söylenen şeyler tabi. Vefik Paşa'nın "mahalleleri damalı hale getirmeli, çıkmaz sokakları ortadan kaldırmalı" diyen bir zihniyet. Bu söz bence doğrudan bir ihtiyaca yönelik söylenmiş bir söz değil. Yeni bir durumun, bir zihniyet durumunun sembolü. Sanırım Mehmet abinin söylediğine güzel bir örnek bu.

Öğün: Şimdi, bir an için Menderes döneminde açılan aksları düşünelim. Millet Caddesini, Vatan Caddesini, Laleli'ye doğru giden caddeyi. Bunların aslında bir gerekliliği var mı o sırada. Ben Fatih'te büyüdüm, Vatan caddesi benim çocukluğumda Edirnekapı tarafında ağzı kapalı bir caddeydi. Surlar kapatıyordu. Yani kör bir yerd. Biz orada iki taş koyup futbol maçı yapıyorduk, pek arama geçtiği yoktu uzun yıllar. 1960-1968 o yıllara kadar. Millet Caddesi'nde Topkapı'dan sonra, surlardan çıkıldıktan sonra hayat bitiyordu. Yani ondan sonrasında kırsal kesimi başlıyordu şehrin. O zamana kadar iyi kötü İstanbul'un ko-

runmuştu yapısı; bu mevsimlerde oralar hep papatyalarla doluyordu. Bakırköy'e gidilir, Bakırköy'den dönerken de İstanbul'a dönüyoruz diye dönülürdü. Şimdi, o tarihte bu tam İbrahim'in örneklediği yapının biraz daha geç dönemde yeniden hortlaması şeklinde okunmalı bence.

Erdoğan: *Yani ihtiyaç yokken kentsel dönüşüm uygulamasının kendisi taklit ediliyor?*

Öğün: Evet, şimdi bakın Batı'da 1800'lerden sonra sanayi devrimini takiben bir takım terminolojiler de başlıyor: Urban renewal şehrsel yenileme, , urban development, urban redevelopment, urban regeneration gibi. Yani aslında hepsi mevcut duruma yapılan müdahalelerin karşılığı. Gerçekten oturup, planlayıp evet, biz gerçekten biz bu müdahaleleri yapmalıyız ki, kentin mekansal organizasyonları ihtiyaca cevap verebilir hale gelsin noktasında yapılan müdahaleler. Sonuçları itibariyle yüzde yüz verimli olup olmadıkları tartışılabilir, o ayrı, ama kendi içinde bir rasyonalitesi, bir mantığı var. Bizde ise; tamamen biz virane halindeyiz, batı çok mamur görüşünün tezahürü. Ziya Paşa görüşünün tarihsel süreç içerisinde bir devamlılığı var. İnsanlar değişiyor, yönetimler değişiyor ama hep bir gözümüz Batı'da. Yani onlar gibi yaparsak ayaklarımız yere erecek mantığıyla hareket ediyoruz. Fakat her yaptığımız müdahale şehri, şehir olmaktan, kendisi olmaktan çıkarıyor, dönüştürüyor. Çünkü radikal bir müdahale yapıyorsunuz. Dokuyu ortadan kaldırılıyorsunuz. Kentsel ilişkiler, sosyolojik bağlamda, bir takım kent ekonomisi ile ilgili süreçlerde farklılaşmalar oluyor. Dolayısıyla sizin o bir anlamda müspet bir faaliyet olarak yaptığınız şey aslında getirisi bakımından tamamen negatif bir oluşuma dönüşüyor. Şimdi buradan hareketle bugüne gelirse, şunu da söylemek lazım; bir kent-şehir tahayyülümüzün olması lazım. Yani şehre bir müdahaleyi yapacak olan insanların –bu siyasi otorite olur, padişah olur, kral olur, o olur, bu olur, - ama belli bir tahayyülden hareket ederek o müdahalenin gerekliliğini oluşturup, hayata geçirmesi lazım.

Erdoğan: *Tahayyül mevzuunu konuşalım, ama oraya geçmeden önce ben Halil İbrahim Bey'in düşüncesini öğrenmek istiyorum. Kentsel dönüşüm uygulamaları bir ihtiyaçtan doğmamış olsa bile bugün şehrimizde artan nüfus gibi, deprem riski gibi bir takım sorun ve ihtiyaçlar söz konusu. Bunları kente müdahaleyi meşrulaştıracak gerekçeler olarak mı görmeliyiz, yoksa kentsel dönüşüm zorunluluk mu?*

Düzenli: Mehmet abi tarihsel arkaplanını anlattığı için Turgut Cansever'e de bir rahmet duası gönderip başlamak istiyorum. Bir meseleyi konuşmak için

önce bir durmak, duraksamak önemlidir diye düşünüyorum. Farz-ı muhal, meselelerin üçüncü arka planından başlayarak ikinci, birinci ve asıl meseleye gelmek aslında belki de rahmetli Cansever'den tevarüs edilen bir üslup. Temel problem budur aslında; duramıyoruz. Bir durup, duru bir şekilde, meselelerimizi, problemlerimizi tartışmıyoruz, tartışmıyoruz. Ortaya koyamıyoruz. Hele şehir konusunda bu hepten böyle. O kadar dallı budaklı ve her zeminin aracı ki şehir, çoğu zaman "bizim meselemiz, temel problematiğimiz neydi" noktasını hepten gözden kaçırmış oluyoruz. Böyle geniş tarihsel arka plandan açıklamaya girdiğimizde de ister istemez fazlaca detaya girmiş oluyoruz. Ve dinlenilmeyen bir söz, pratik sahadakilerin de hiç mi hiç dönüp bakmayacağı, itibar etmeyeceği süs cümleleri haline dönüşen şeyler oluyor söylenenler. İşte temel

"Mesele" duraksayabilmemiz, durmamız, meselemizi hakkıyla tanımlamamız, biteviye tekrar tanımlamamız. Dinamik hayata, dinamik karşılıklar üretebilmemiz.

problem bu. Necip Fazıl'ın o meşhur sözüyle; bir muhabir futbol ile ilgili bir soru sormaya gidiyor kendisine. Çekinerek gidiyor muhabirler tabi. Sorunca o da makul karşılıyor. "Haliç'in neresinden bir kova su alırsanız tahlili hep aynı çıkar" diyor. Mesele şehir olunca çok dallı budaklı olmakla birlikte herhangi bir ufak meselemiz de bu misal belki de. Dolayısıyla "mesele" duraksayabilmemiz, durmamız, meselemizi hakkıyla tanımlamamız, biteviye tekrar tanımlamamız. Dinamik hayata, dinamik karşılıklar üretebilmemiz. Ki,

modern zamandan epeyce önce Turgut Bey'in de muhabbet halkasında olan Konfüçyüs'ün şu konuşmasını önemsiyorum. Aynen okuyorum. "Vei Hükümdarı sizi bekliyor Efendim," dedi Tzu Lu, "Yönetimini denetlemenizi istiyor, nereden başlamak istiyorsunuz Efendim?" "Yapılması gereken ilk iş," dedi Üstad, "Tariflerin doğrultulup düzeltilmesidir." "Bunu söylemek istediğinizden emin misiniz?" diye müdahale etti Tzu Lu, "Bu düzeltme niye?" "Ne kadar anlayıştan mahrumsun, Lu!" dedi Üstad, "Akıllı bir adam anlamadığı şeyi aklında tutar. Eğer tarifler doğru değilse, bu durumda hükümler gerçeklere uymayacaktır; hükümlerle gerçekler çelişince ise işler doğru dürüst yapılamaz; işler doğru dürüst yapılamazsa düzen ve denge ortaya çıkmayacaktır, böyle olunca da adalet rastgele bir şey olur, halkın eli, ayağı birbirine karışır. Bu halde, akıllı adam verdiği hükmü hep tarif eden ve tarif ettiği şeyi her zaman uygulamaya geçirebilen adamdır; bu yüzden akıllı adam, yaptığı tariflerde hiçbir şeyi eksik bırakmamaya dikkat eden adamdır."

Önce durmak lazım, sonra yeniden ve yeniden tanımlar yapmak lazım ki, akıllı adam o dur.

Erdoğan: *Modern dönemde bu mümkün mü, devlet olarak, toplum olarak durabilir miyiz?*

Düzenli: Şimdi oraya geliyorum. Öncelikle, modernleşmeye dediğimiz şey öyle bir çırpıda kavranabilecek bir şey değil kanımca. Modernleşmenin, Mehmet Abi'nin kısaca geçtiği, çok fazla girmek istemediği, girse, illa ki onun da fazlaca detay aktaracağı, çok daha karmaşık bir mesele olduğunu düşünüyorum.

Şehir dediğimiz mefhumu anlamlı bir benzetmeyle açıkladı Mehmet Abi. Suyu kanala alma metaforu, şehrin insan elinden çıkma, suni hali. Avrupa şehirciliği “gerçek/pratikteki” sorunlara bağlı bir takım çözüm önerileri geliştirilmiştir, eyvallah. Ama müzakere edile edile, karşılıklı alan açma. Ama bizde olanın ne kadarının “pratiğe/gerçeğe”, ne kadarının zihniyete tekabül ettiğini konuşmalıyız. Yanlış anlaşılmasın, şüphesiz “zihniyet”te bir gerçekliktir ama kastım şehrin fiziksel halini bu denli hızlı değişime uğratacak şeyin, sürekli teorikleştirilmiş çözüm modellerinin yani bu anlamıyla zihniyetin problemleri olabileceğine işaret etmek istiyorum. Kanımca, belli bir problem odağında Avrupa’da üretilmiş çözüm önerilerinin problemi es geçerek sürekli ve bütünden yoksun parçasal öğeler halinde alınması sorunludur. Temel tartışma konularının ne olduğuna yine hiç bakmadığımız aşıkardır. Bizde ekstradan ve de garip olan şey yalnızca çözüm önerilerini ala ala da problemler oluşturmamızdır. Bir sürü çözüm önerisini eş zamanlı-ard zamanlı, her ne ise, uyguladığımız zaman; Batı’dakinden üç-dört-beş kat daha fazla sorun üretiyorsunuz. Dolayısıyla altı boş, zemini boş, iyi tanımlanmamış, üzerinde düşünülmemiş, bir şey getiriyorsunuz. Bu üzerinde düşünülmemiş şeyin üzerine düşünceniz de yok. Yani tabiatı itibarıyla “sunî” olan şehir durmadan sunî katmanlar ekliyorsunuz. Dolayısıyla şehir artık en azından bir tarafı ile fiziki bir değer olmaktan çıkıyor.

Şimdi buradan şu pencereden gördüğümüz apartmanları biz yaptık ve durum bu aşamaya geldi. İlkel, iptidai imar planlarıyla biz bunların teorisini önce soyut düzlemde kağıt üzerinde, sünînin sünîsi olarak oluşturduk. Sonra geldik, bunları yaptık, biz yaptık. Amcamız, dayımız, mimar, mühendis her kimse. Bunların yapılmasına zemini hazırladık. Tabiat boşluk kabul etmez. Tüm bunların kendi pratiği de oluştu. Ve onlar oluştuğça insanlar/bizler oralara taşındık. Benim kanaatime göre, ve de inşallah, çoğunluğumuz orada mutlu değiliz. Artık daha insanca yaşamak istiyoruz. Yani çocuğumuz bahçeye çıkamaz oldu, evimiz güneş alma-

maya başladı. Türlü türlü insan tabiatından, fitratından kaynaklı bir takım şeyleri bulamaz olduk. İnşallah çoğunluk böyle düşünmektedir. Ama bir ikincisi olasılık var ki, azınlıkta olduğunu umut ederim. Özellikle son on beş senedir ülkenin önemli bir refah gelişimi içinde olması, artı değer üretmesi ve bu artı değerden herkesin payını almak istemesi durumu. Ve tabii yaşam çevresi ve inşaat aracılığıyla. Bunu da dağıtmanız gerekiyor siyasi iktidar olarak. Neticesinde, doğal olarak oy alacaksınız. O zaman şehir ve yaşam çevresi meselesi daha da karmaşıklaşıyor. Bu dağıtımın, birikim paylaşımının yaşam çevresi üzerinden olması ciddi bir politik yanlıştır bana göre.

İnşallah birincisi istek ve talep, yani halkın insanca yaşama çevresi istemesi daha fazladır. Fakat korkuyorum ki, ikincisinin de fazla olma durumu var. Sorunlar bu noktada bir sarmala dönüşüyor, çözülemez bir yumak halini alıyor. Yani sorunu çok uzaklarda aramamak lazım.

Hal böyle olunca, bu karmaşıklığı, sarmalı, yumağı artık gerçek bir sorun olarak görmeliyiz. Tarihsel arka planı olarak anlatılan, “gerçek” sorunlardan kaynaklanmadığını düşündüğüm çözüm önerilerinin oluşturduğu sorunlar yumağına, bir de 2000’lerin mal-meta birikimini bütün topluma yayma isteği ile birleştirdiğinizde şu anda kentsel dönüşüm diye bir şeye, belki istemerseniz bile, yatay şehir, medeniyet şehri isterseniz bile, kendinizi mecbur hissediyorsunuz siyasi iktidar olarak.

Erdoğan: *Siz toplumsal sorunlardan daha çok ekonomik nedenleri işaret ediyorsunuz?*

Düzenli: İkisine birden işaret ediyorum, birincisinin daha fazla olmasını arzu ediyorum. İnsanların yaşadıkları çevreden duydukları mutsuzlukların daha fazla olmasını temenni ediyorum. Ama bu sorun yumağına verilecek cevabımızın ne olduğuna dair her halde konuşacağımız şeyler vardır.

Erdoğan: *Murat Hocam, kentsel dönüşüm politikalarında genelde belediyeler ve özelde bu çok katlı binaları inşa eden TOKİ sorumlu tutuluyor ve eleştiriliyor. Orada nasıl bir mekanizma var, mesela rant ekonomisi dediğimiz bir olgu var. O rant ekonomisi nasıl işliyor, kentsel dönüşümün tarafları kimlerdir, bize anlatabilir misiniz?*

Murat Şentürk: Aslında Mehmet Bey’in söylediği, Halil İbrahim Hoca’nın aktardığı şeylerle çok bağlantılı olarak Batı’yla alakalı bir durum söz konusu. Ama benim görebildiğim kadarıyla şöyle bir durum söz konusu; Mehmet Bey çok güzel aktardı kente müdahale etme biçimleri ile ilgili. Bu aslında bizde de

19. yy'ın ortalarından itibaren başlıyor. Özellikle İstanbul'dan örnek verecek olursak 1855'te şehremanetinin kurulması ve sonrasında gelişen olayların aslında bizim kente müdahale etme biçimlerimizi de belirlediğini düşünüyorum. Bizatihi o dönemler incelendiğinde görülen o ki oluşturulan yapıların dönemin Pera'sında bulunan sermaye sahiplerine ait olduğunu görüyoruz. Bana şaşırıcı gelmişti... Galata surlarının kırılmasıyla aslında, arazi olarak tahsis edildi orası. Şehremaneti tarafından yapılan bir girişim, buranın yerleşime açılması. Büyük bir değeri var. Dolayısıyla oradaki yönetimin büyük payı var. Kente müdahale ederken bir taraftan siyasetçi dediğimiz kişiler de orada, bizatihi bu yapının kurulmasını sağlayan o dönemin yöneticileri. Üst düzey yöneticilerden bahsediyorum burada. Bir taraftan da aslında sermaye sahipleri var. Doğrudan aslında kentsel arazinin metalaşmaya doğru gidişi söz konusu. Artık biz bunu kullanıma açıyoruz. Aslında bizim çözüm önerileri kısmında tartışmamız gereken konu bu. İlişkiler yumağının nasıl kurulduğu. Tabi Türkiye'de şöyle bir şey var; bir parantez açmak istiyorum: Genellikle başlarken biz hep yönetsel hadiselerden başlıyoruz. Bence de bu çok önemli. Burada çok fazla yönetimle ilgili vurgu yapıp kapatmak istemiyorum. Ama yönetimler nasıl oluşur, kentlerin yapısı ile ilgili kanun ve mevzuat nasıl oluşur, oluşmuş bir yapının buraya nasıl taşındığı da sorgulanması gereken kısımlardan bir tanesi. Mesela biz bugün sıkça; sermayenin kent ile ilgili süreçlerde var olmasını tartışıyoruz. Ama 19. yüzyıldaki gelişmelerde de sermaye bundan çok istisna değil. O da mesela çok ciddi etkileyici bir güç. Avrupa sermayesinin yoğun bir şekilde geldiğini biliyoruz Osmanlı'ya. Siyaset-siyasetçi çok ciddi etkin. Biraz daha açarak şunu söylemek istiyorum; Reşit Paşa'nın Londra'dan yazdığı mektuplar var; Londra gazetelerinde İstanbul kötüleniyor, aşağılanıyor. Bu tür yazıları o dönemki gazetelerde sıklıkla görebilirsiniz. Kendisi İstanbul'un da Londra gibi bir an önce düzenlenmesi gerektiğini söylüyor. Ben ikili bir ayrıma gidiyorum, biraz daha Osmanlı modernleşmesini biraz daha *anlamak* adına orada iki türlü olgu var. Bir, sadece sorun olmadığı zaman batılı kentler gibi kentler yaratmak, bir taraftan da İslami ve siyasi bir gelişmişlik bir güç kaybı ile bir yetişme arzusu da var. Mesela tren hadisesi İslami bir kaygı da taşıyor içinde. Bir taraftan modern

Bizatihi o dönemler incelendiğinde görülen o ki oluşturulan yapıların dönemin Pera'sında bulunan sermaye sahiplerine ait olduğunu görüyoruz. Bana şaşırıcı gelmişti... Galata surlarının kırılmasıyla aslında, arazi olarak tahsis edildi orası.

bir uygulama, bir taraftan iktisadi bir takım yansımaları var. Altyapı oluşturma gibi. Ama bu birincisinden bağımsız da değil.

Düzenli: Burada hadiseye nasıl yaklaşacağımız da önemli. Evet gereklilikler, sıkıntılar ama tarihle olan yüzleşme, ona davranış, usul vs. her dönemde önemli olabilmelidir. Mesela III. Selim'in Selimiye Kışlası'nı yaptırdığında bir Mimar Sinan eserinin yıkılmasına Turgut Bey ciddi anlamda itiraz eder.

Şentürk: Ben sadece gerekçelerini aktarmaya çalışıyorum. O sürecin içerisinde kentsel arazinin spekülasyona dönüştürülmesi söz konusu adeta. Spekülatif bir meta haline getiriliyor ve biz bunun üzerinden artık bir şekilde kazanç sağlıyoruz. O dönemden sonra artık kentsel toprak her zaman bir rant kaynağıdır. Bunun üzerinde mutabık olmak lazım. İstanbul gibi kentler, her zaman rant üretmeye çok müsaittirler. Ve bu rant birileri tarafından paylaşılır. Bu o tarihten beri süregelen bir süreçtir. Kimler tarafından paylaşıldığı dönem dönem farklılaşsa da bu böyledir. Günümüze doğru gelecek olursak o sürecin halen devam ettiğini görmek lazım. Çünkü bir şekilde durmadık, duramadık. Özellikle İstanbul ciddi şekilde göç almaya devam ediyor, sanayileşme ciddi bir hadise, özellikle Haliç 1960'lı yılları göz önüne alacak olursak... Sadece nüfusa da bağlamamak gerekiyor artık İstanbul'un bir iktisadi motor olarak tahayyül edilmesi söz konusu. Dolayısıyla kent ekonominin başat aktörlerinden biri haline gelmiş durumda bu süreç içinde. Bugün de aslında bizim kısaca inşaat sektörü diye özetlediğimiz sektörün alanı haline gelmiş durumda kent. Buradan ciddi anlamda rantın elde edildiği ve aslında kentsel dönüşümün aslında en azından bir bölümünün bu işe hizmet ettiğini söylemek mümkün. Siz yeniden bir şey yapıyorsunuz ve iktisadi bir değere dönüştürmüş oluyorsunuz. Burada sorulması gereken sorulardan bir tanesi de bu rantın nasıl paylaşıldığı; refah artıyor ama ne kadarı paylaşılıyor. Daha çok sermaye sahipleri arasında mı pay ediliyor, kent üzerinden bir gelir adaletsizliği oluşuyor mu diye bakmak lazım. Özellikle kentsel dönüşüm uygulamalarında böyle bir yapının olduğunu söylemek mümkün. Bence bir gelir adaletsizliği oluşuyor, ilk örneklerinde böyle bir süreç oluştu. Küçük miktarlarda genele katkısı, dönüşü oldu ama sonrası ile ilgili süreçte sermaye sahipleri daha fazla kar elde ettiler. Ama burada artık bir sorgulamanın başladığını düşünüyorum. Bunun daha da derinleşmesi gerektiği kanaatindeyim. Kentte bir kez rant üretmeye başladıktan sonra geni dönülemez bir sürece giriyoruz.

Erdoğan: *Yani asıl sorun aslında yönetimle sermaye arasındaki kirli ilişki mi? Bu ilişki sebebiyle mi toplumsal talepler yansımıyor?*

Şentürk: Kirli ilişki demek bilmiyorum ne kadar doğru. Öyle söylemeyeyim ama şunu ifade edebilirim; bence bu işin doğasını oluşturan 19. yüzyıldan gelen o geni sorgulamak gerektiğini düşünüyorum. O zaman kent üzerinde nasıl karar vereceğimiz konusu... Oradaki ilişkinin temiz mi kirli mi olduğunu anlarız. Siyaset nasıl finanse edilecek mesela bu çok önemli bir soru. İktisadi canlılık nasıl sağlanacak, bu özellikle çok önemli bir soru özellikle Türkiye örneği için. Bu sorulara realist bir şekilde bakmak lazım geldiğini düşünüyorum. Kirli ilişki olarak tanımlamak bence meseleyi anlamamızı zorlaştırabilir.

Erdoğan: *Mehmet Hocam, toplumsal talepler kentsel dönüşüm uygulamalarına neden yansımıyor? Mesela çok katlı binalar yerine bahçeli, daha insanca yaşanabilir mekanlar, mahallede insanların ortak yaşam alanlarının üretilebildiği, yaşanabilir ortamlar neden hayata geçirilemiyor?*

Öğün: Bunun cevabı çok basit. Murat Bey'in aslında bıraktığı noktada. Ana amaç kar üretmek. Siz kentsel mekanları kar amaçlı olarak, o veya bu şekilde birilerine tahsis ederseniz onların amacı kar maksimizasyonundan başka bir şey değil. Niye adam 50 daire, 50 hane yapacağı yere, durup dururken 1000 hane yapmaktan vazgeçsin? Dolayısıyla benim söylemek istediğim o idi. Yani bu işi Batı usulü yapmaya karar verdiksek, bizim tarihsel süreçlerimizde, belli kırılma noktaları yaşanarak bunu bize dayatıyorsa, o zaman şapkamızı önümüze koymalıyız. Şehircilik diye bir bilim dalı var, şehircilik normları var. Şehircilik normları içinde batılı nasıl oturup bir takım analizler, sentezler yapıp şehrin geleceğini planlıyorsa bizim de bunu ciddi olarak yapmamız lazım. Yani İstanbul'da falanca belediyenin ben burada üç emsal veriyorum, çünkü oturdum belediye meclisinde bunun kararını aldım demesi bu işi legalleştirmiyor. Yani ben bir kentli olarak, bir şehirlili olarak bunun hesabını sormak durumundayım. Neden ben bir sabah kalktığımda 50 metre ötemdeki arsaya 150 katlı gökdelen dikilmesi durumuyla karşı karşıya kalıyorum? Böyle bir şeye kimsenin hakkı olmaması lazım. Dolayısıyla eğer şehircilik disiplini parametreleriyle, onun diliyle bakarsak; belli yoğunluklar var, işte altyapının alacağı yükler var, insanların yeşil alan ihtiyaçları var vs. bütün bunları eğer olması gerektiği gibi hayata geçirirsek, o zaman sizin söyle-

Burada sorulması gereken sorulardan bir tanesi de bu rantın nasıl paylaşıldığı; refah artıyor ama ne kadarı paylaşılıyor. Daha çok sermaye sahipleri arasında mı pay ediliyor, kent üzerinden bir gelir adaletsizliği oluşuyor mu diye bakmak lazım.

diğinin yapılması için bence bir neden yok. Ama o başıboş bırakılmış, sadece ve sadece vahşi kar amaçlı sistemi bir taraftan teşvik ederseniz, onun doğal sonucu tabii ki bugün ortaya çıkan tablo olur. Ben bunu rahatlıkla şuna benzetebilirim; buz pateni yapmaya karar vermişiz biz bir tarihten sonra. Ama ayağımızda tekerlekli paten var. Saçma sapan bir şekilde ayakta durmaya çalışıyoruz. Batılılar buzun üstünde uygun ayakkabıları giydiği için bütün varyasyonları yerine getiriyorlar, biz sürekli düşüyoruz, kalkıyoruz ve yahu niye bir türlü kayamıyoruz diyoruz. Bir karar vermemiz lazım. Almanya’da mesela son dönemlerde 1990’ların sonu, 2000’lerden sonra ekonomide bir durgunluk, bir büzüşme hali yaşanıyor. Aynı zamanda demografik olarak da bir farklılaşma var, insanlar yaşlanıyorlar. Nüfus küçülüyor ve Almanya’da şu anda şehirler boşalıyor. Yani merkezlerde bina bulmak, yer bulmak çok kolay ve ucuz hale geliyor. Talep yok çünkü. Ve bu modernleşme süreci ile birlikte Amerika’da daha çok yaşanan, Almanya’da yaşanan bir olgu var; suburblerde yaşama. İnsanlar şehir dışındaki iki katlı bahçeli evlere taşındılar Karı koca yalnız yaşıyor, çocukları ayrılmış, okuyorlar veya evlenmişler. Bir kuşak, iki kuşak, üç kuşak böyle yaşadı. Şimdi Alman yaşlıları tekrar şehre dönüyorlar; şehir dışındaki yerleşim yerlerini bırakıyorlar. Niye, çünkü yaşlı olarak sağlık hizmetine, tam donanımlı hastaneye yakın olmak istiyorlar, iyi kötü kültür hizmetlerinden ya-

rarlanmak, sinemaya, tiyatroya, operaya gitmek istiyorlar. Etraflarında şehirselleşen bir aktivite istiyorlar. Bahçenin bakımı artık zor geliyor. Şimdi düşünebiliyor musunuz, bir eğilim tersine dönüyor. Yani şehir dışındaki evden kaçılıyor. Yani evler boş kalıyor. Fakat Almanya’da bir şey daha yaşanıyor, son dönemde; yaşlı nüfus artıyor, büzülüyor ülke, fakat bir şeye dikkat çekiyor sosyologlar; böyle olmasına rağmen hane sayısı da artıyor bir taraftan. Niye, çünkü insanlar ayrılıp tek tek yaşıyorlar. Çift bile yaşamıyorlar. Kadınsa ayrı yaşıyor, kız ise ayrı, erkek ise ayrı yaşıyor. Ortak bir yerlerde buluşuyorlar, sonra herkes kendi evine gidiyor. Böyle garip bir gidişatın içindeler. Peki Alman bilim adamı sosyologu, şehir plancısı oturuyor kafa kafaya veriyor gidişat böyle böyle, biz hangi önlemleri almalıyız ki, Alman şehirleri, Alman konut politikası, Alman konut mimarisi bu ihtiyaçlara uyum sağlasın ve kendimizi adapte ederek ileriki yıllara daha güvenli girelim diye çalışmalar yapıyorlar. E peki bizde ne yapılıyor? En önemli boşaltmalardan, iyileştirmelerden biriydi, ne yaptık, Kazlıçeşme’deki o ilkel deri tesislerini aldık organize sanayi bölgesine, şehrin uzağındaki Tuzla’ya taşıdık. Orası boşaldı, oranın boşaltılmasının şehre sağlayacağı bir takım imkanlar, değerler vardı. Ne oldu, o boşluğun içinde gökdelenler yapmaya başladık. Ataköy’de o güzelim sahil şeridini, sakız ağaçlarıyla dolu o yeri, aynı şekilde yüksek katlı binalarla dolduruyoruz. Kim karar veriyor buna? Bu projeksiyon, mekansal strateji, mekansal kullanım kimin kararı? Kim onayladı? Şehre müdahale ediyoruz, diğer taraftan kadim medeniyetimiz diyoruz.. Ben bunu da önemsiyorum, bunların dillendirilmesi, bir medeniyetten söz edilmesi güzel şeyler, hepimizi rahatlatıyor; ama öbür taraftan tarihi yarımadaanın altına kocaman dolgu alanları yapıyorsunuz. Onun fizyonomisini değiştiriyorsunuz. Ne hakla yapıyoruz? Yani korumakla yükümlü olduğumuz elimizde kala kala bir avuç Suriçi bölge kalmışken, biz orasını burasını niye böyle berhava ediyoruz? Şimdi bakın muktedir olmak iyi bir şey. Yani Türk devletinin bugün eskiden aklından bile geçiremeyeceği bir takım şeyleri programına alıp hayata geçirmesi hepimize kıvanç veriyor. Yani benim gençliğim Avrupa’ya gitmenin bir kabus olduğu dönemdi. Önce paranız olacak, sonra pasaportunuzu alacaksınız, sonra konut fonunu yatıracaksınız, bu sene

Kazlıçeşme’deki o ilkel deri tesislerini aldık organize sanayi bölgesine, şehrin uzağındaki Tuzla’ya taşıdık. Orası boşaldı, oranın boşaltılmasının şehre sağlayacağı bir takım imkanlar, değerler vardı. Ne oldu, o boşluğun içinde gökdelenler yapmaya başladık.

mi çıkayım, oraya mı çıkayım, buraya mı çıkayım diye programınızı yapacaksınız, vizenizi alacaksınız ve gideceksiniz. Şimdi nereye gitseniz Türk. En son hepimizi üzen Fransa'daki uçak kazasında uçağın içinde Türk yolcu olduğunu öğreniyoruz. Bu kadar hareketliliğimizin arttığı bir durum var. 1970'li yıllarda orada bir Türk'ün olması Türk gazetelerinde manşet olurdu, bugün bunlar doğal oluyor. Bunlar güzel şeyler ama doğrusu imkanları şehre müdahale noktasında değerlendirirken, harcarken kırk kere düşünmemiz lazım. Yani tüp geçidi ya da şimdi yapılan tünel geçidi getirip de tarihi yarımadanın hemen karnına bağlarsanız, o trafik, o insan yoğunluğunu nasıl kanalize edeceksiniz. Nasıl sirküle edeceksiniz ileride. Bunların hepsinin çok hassas hesaplarının yapılmış olması lazım. Yok bunlar bu ülkede. Bugün şöyle bir soru soralım; kentsel dönüşümden kim memnun? Size İstanbullu olarak haddim olmayarak bir şey söyleyeyim, şimdi siz kentsel dönüşümden memnun olabilir misiniz, sizin memnun olmanızı sağlayacak herhangi bir girişim var mı, memnun olanlar inşaatçılar, bir tane memnunu var bu parametrenin. Diğer memnunu da şu; geçen gün gazete köşelerinden birinde yazıyordu; Kartal'da oturup İkitelli'de çalışan bir işçi bugün tüpgeçit sayesinde iki saat daha fazla yatağında uyuyabiliyor. Bu doğru, bu büyük bir kazanım. Bugünkü koşullarda doğru. Peki, bir de şöyle düşünelim; o işçiyi üç saat yolda tutan durum neyin neticesi? İstanbul'u devasa bir leke halinde İzmit'ten nerdeyse Çerkezköy'e kadar büyüten yanlışın neticesi. Adamcağız Tuzla'da oturuyor, İkitelli'de çalışıyor, bütün ömrü yolda geçiyor. Çok basit bir şey, bunlar CIAM'da Atina Sözleşmesi'nde 1933-34'te oturulup konuşulmuş, karara bağlanmış; ev ile işyeri arasındaki mesafeyi makul bir seviyeye indireceksiniz. Bisikletle de gidelebilir, yürüyerek de, araçla da gidelebilir. Ama bunun bir süresi, bir ortalaması var; 20 dakikayı geçmeyecek. Bu adam kolaylıkla işine gidecek ve sonra da dönecek. Peki bu ne? Şimdi siz yaptığınız yanlış görmezden gelerek ısrarla devam ettirerek daha da katmerli hale getiriyorsunuz. Hiçbir müdahaleniz yok, şehir sürekli büyüyor büyüyor sınırları belli olmayan devasa bir yapı haline geliyor. Sonra bu adam yolda üç saat vakit kaybediyor, ben bunu çözeceğim diyorsunuz, dünyanın en pahalı yatırımlarını tüpgeçiti metroyu yapıyorsunuz. Diyorsunuz ki; bak şimdi bir saatte gidebiliyorsun. Bu insan tabii ki memnun oluyor. Ama daha basit çözümleri var. Özetle şunu söyleyebilirim; İstanbul, bu kadar güzel bir coğrafyada bir su yolu, onun üstünde bir takım farklı tali merkezler, ana merkezi, tarihi yarımada başta olmak üzere, asırlar boyunca o güzelliği muhafaza ederek yaşamış mı yaşamış. Peki, diyelim ki biz modernleşme süreçlerinin parçası olmak zorundayız, ol-

duk. Ama neden onun gereklerini yerine getirmiyoruz. Arabaya binmeye karar verdiğimizde benzinini mutlaka koyuyoruz. Çünkü biliyoruz ki benzin koymazsak o sadece bir metal yığınının ibaret. O gereği yerine getirdikten sonra arabayla bir yerden bir yere gidiyoruz. Peki, modernleşme arabasına, trenine bindik neden onun gereklerini yapmıyoruz?

Erdoğan: *Halil İbrahim Hocam, İstanbul'un tarihi geçmişine vurgu yaptınız. Kentsel dönüşüm söz konusu olunca bu anlamda en sorunlu bölge olarak İstanbul özelinde konuşmak durumunda kalıyoruz.... İstanbul'un kimliğini koruyarak modern ihtiyaçlara cevap veren bir kentsel dönüşüm politikası nasıl üretilebilir?*

Düzenli: Doğrusu bir politika üretilebilir de buna kentsel dönüşüm politikası mı denir bilmiyorum. Bu kavram o kadar yalama hale gelmiş ki, içi boşaltılmış ki, zaten boş muydu onu da bilmiyorum, en azından şunu söyleyebilirim, asıl meseleyi konuşmamızın sürekli bir tıkacı haline gelmiş durumda. Artık füzuli bir kavram bana göre. Evet, bir politika gerekli ama şehir politikası, yaşam çevresi politikası, yerleşim politikası. Sizin şahsınıza söylemiyorum; şehri konuşurken artık kentsel dönüşüm merkezli konuşmayalım. “Şehir” fikrini konuşmanın daha önemli olduğunu düşünüyorum. Herhalde oraya geleceğiz. Çünkü ondan sonra kentsel dönüşümü şusu busu teferruat mevzular haline dönüşüyor bence. Çünkü bizi öyle yanlışlara gark ediyor ki, tıpkı Konfüçyüs’ün dediğine geliyoruz sonunda. Tanımlarımız yanlış olunca hükümlerimiz yanlış oluyor. Tersinden bir şekilde, yanlış hükümler üzerinden doğru tanımlar yapmaya çalışıyoruz. Biraz önce bir takım kavramlardan bahsetti Mehmet Abi. Siyasilerimiz şöyle şöyle yapabilir, mimarlarımız böyle böyle yapabilir, sivil toplum kuruluşlarımız böyle böyle yapabilir. Her “kent”le, “şehir”le başlayan kavramsal araç vesilesiyle önümüze bir perde çekiliyor aslında. Siz düzlemi, alt düzlemde olan bir kavramı ana düzleme taşıyorsunuz ve bunun üzerinden şehir konuşuyorsunuz. Tabi böyle olunca, içine politik, inançsal, ekonomik bir sürü malınızı katmak için ne de mümbit bir saha oluşuyor. Şehri konuşurken şehri konuşamaz hale geliyoruz. Mesele çok basit insan ve yaşam çevresi. Bu ülke ahalisi nasıl bir çevrede yaşamak istiyor ve bunun politik, ekonomik, kültürel, iletişimsel araçları nasıl üretilebilir?

Kartal’da oturup İkitelli’de çalışan bir işçi bugün tüpgeçit sayesinde iki saat daha fazla yatağında uyuyabiliyor. Bu doğru, bu büyük bir kazanım. Bugünkü koşullarda doğru. Peki, bir de şöyle düşünelim; o işçiyi üç saat yolda tutan durum neyin neticesi?

Kentsel dönüşüm diye en üst tartışma zeminine çektiğiniz kavramla, Mehmet Abi'nin bahsettiği bütün kavramlar, rejenerasyonu, rekonstrüksiyonu, mutenalaşması bilmem nesi, bunların hepsi akraba. Şimdi bunların bir tanesine yoğunlaşıp, bunu asli yörüngesinden çıkarıp, ana mesele haline dönüştürdüğümüzde hakikaten illüzyona tabi tutuluyoruz ve kandırılıyor. Bu durum siyasi söylem eliyle de oluyor, tam karşıtı kutuplar eliyle de oluyor. Ben dolayısıyla bu meselenin böyle tartışılmaması gerektiği kanaatindeyim. Birincisi bu. İkincisi İstanbul merkezli tartışmak kaçınılmaz oluyor. Ben bu yaşıma kadar hep Anadolu'da yaşadım. Du-

“1992'de Marmara Üniversitesince yapılan 60 bin denekli bizim anketimizde, %96'sının tek ve iki katlı evde oturmak istediğini, fakat bunun karşısında hiçbir politikacı tarafından tasvip edilmediğini biliyor musunuz?”

rum çok mu farklı? Maalesef durum çok daha vahim. İstanbul'dan bahsetmemizin nedeni, ülke nüfusunun beşte biri burada yaşadığı için. Her yapılan şey de göz önünde ve ülke gündeminde olunca hal böyle oluyor. Üstelik İstanbul sadece bize ait bir yer değil. Dünyaya ait ve dünyanın dikkatinde bir yer. Bütün geçmişiyle, bugünüyle, geleceğiyle vs. İster istemez konuşulacak. Mardin'den geliyorum mesela, yeni şehirde bir apartman dairesinde yaşıyorum. Aynı sıkışıklık içerisinde yaşıyorum ama, İstanbul'dan Mardin'e baktığımızda güzel güzel taş evlerin, ovaya bakan damlarında bir şehir görülüyor. Ben de aynı sıkıntıları yaşıyorum aslında.

Ben de o imar planlarının bilmem ne çekme mesafelerinin içerisine yapılmış, sıkışık, beş metre sonra yapılmış apartmanın dördüncü katında yaşayan insanları seyrederek yaşıyorum. Dolayısıyla durum bu. Anadolu daha mı iyi, hayır daha iyi değil. Dolayısıyla ben meselemizin kentsel dönüşüm meselesi olmadığı kanaatindeyim.

Erdoğan: *Hocam bir taraftan bu adı kullanmasak bile bu ad altında boşaltılan mahalleler var. İnsanların sitelere taşınması, gecekondular diyebileceğimiz mahallelerin yüksek binaların bulunduğu sitelere dönüştürülmesi...*

Düzenli: İşte tam da bundan bahsediyorum. İnsanlara başka türlü bir yerlere taşınma imkanı sunmayınca, bir şekilde başka türlü alternatifler üretmeyince tek mesele bu oluyor. Aslında meselemiz bu değil. Yani tek bir alternatif, tek bir seçenek ortaya konulunca dolayısıyla tek bir sonucu oluyor. Bu sonuç artık tartışılarak bir yere getirilebilecek bir sonuç değil. Dolayısıyla bunu sabaha kadar tartışsak ne işimize yarar. Bir sonucu yok.

Erdoğan: *Alternatifi nedir?*

Düzenli: İşte oraya gelelim, asli meselemiz bu. Adaletli bir yönetici ne yapar, hep Turgut Bey'e referansla gitmek zorundayım, en azından bu bakışımı ona borçluyum. Allah rahmet eylesin. Mesele o; bir yeri boşaltacaksınız, kentsel dönüşüm diyelim, ne yapacaksınız? Bu uygulamanın içerisine oturacağı bir şehir politikanız var mı?

Öğün: Halil İbrahim'in bu söylediği çok önemli, kentsel dönüşümü tırnak içine aldığımızda; bizim Türkiye'de kullandığımız anlamıyla tamamen çarpıtılmış bir şey. Kentsel dönüşüm, kentsel mekanlardaki sosyal, fiziki veya çoğu kamu yararına olmak üzere sorunların giderilmesi amacıyla uygulanan çeşitli farklı yöntemler de olsa çeşitli yöntemler, prosesler, ekonomik kalkınma modeli...

Erdoğan: *Affedersiniz hocam, programdan önce Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü'nün görevlerine baktım; Avrupa Birliği modelinde kentin, söylediğiniz bütün bu alanları kapsayacak şekilde, geliştirilmesi denilmiş.*

Öğün: Problem alanlarını saptayalım, çeşitli parametreler açısından, orada belirli müdahaleler söz konusu. Şimdi bizde yapılanın uzaktan yakından bununla alakası yok. Tekdüze, yeniden yapılaşma, sadece bir fiziki müdahale var. Bir yerdeki dört katlı binayı yıkıyorsunuz, yerine on katlı, on iki katlı bina yapımına izin veriyorsunuz.

Düzenli: Tıpta bir tabir var ve bu mimarlık kuramında da kullanılıyor; re-kostrüktif cerrahi diye. Cerrahi biliyorsunuz tıpta en son tercih edilen yöntemlerden bir tanesi. Tıpta bir ilaç süreci var, özel beslenme süreci var, şu var bu var falan.. Hiç biri de sonuç vermezse cerrahi müdahale. Rekostrüktif cerrahi bana çok sıcak da gelir bir açıdan aslında. kentsel dönüşüm diye ona desek ne güzel olur. Mehmet Abi'nin baştan söylediği o iptidai imar planının uygulandığı bozuk bir ada vardır. Şimdi o adayı küçük müdahalelerle bir şekilde o şehre, o bölgeye değer katıcı hale getirsek mesela. Şimdi bizim işimiz kaba bir konstrüksiyon hakikaten. Bir şey yapma ve gösterme ihtiyacı.. Anlattığım biçimle küçük bir re-konstrüksiyon değil.

Öğün:Hadi Sulukule'yi konuşalım bu bağlamda.

Düzenli: Uygun hale getirecek bir cerrahi müdahale gerekiyorsa türlü türlü yöntemi var. Keşke şehre küçük, parçasal, değer katıcı müdahalelerin adına kentsel dönüşüm desek. Öyle bir şey olmuyor ama. Mehmet Abi'nin dediği gibi adı kentsel dönüşüm falan da değil.

Ben bir başka noktaya vurgu yapmak istiyorum. En önemlisi az önce analiz

yapmaktan bahsettik ya, keşke analizlerimizi yapsak. Ortada dosdoğru bir analizimiz olsa. Verilerimiz olsa da üzerine konuşsak. Ben size bazı istatistikler getirdim mesela. 2013’de ABD’nin İngiltere’nin konut sahipliğini stoklarını gösterir istatistikler. Bizde de benzer şeyler var ama doğru dürüst işlenmemiş verileri. İstatistik şunu söylüyor. 2013 verilerine göre ABD’de nüfusun %87.99’u yani %88’i, yani 271 milyon insan müstakil evlerde oturuyor. %12’si yani 12 milyonu apartmanlarda oturuyor. Şimdi bu, meseleyi konuşmaya başlamak için çok önemli bir veri. Daha doğrusu, başlamak değil, epey ilerlemek demek. İnsanlar neden müstakil evlerde oturmayı tercih ediyor ABD’de?

Öğün: Türkiye’de benzer bir analiz var mı? Yok. Çünkü yapılmıyor. Meseleyi biz doğru koymadığımız için, meselenin spekülasyonunu yapmakla meşgulüz.

Şentürk: 1992 yılında yapılan bir anket var, bu ankette müstakil evde oturmak isteyenlerin sayısı %92 civarı.

Düzenli: Bunlar şok edici bir bilgiler. Burada durmalıyız, duraksamalıyız ve düşünmeliyiz. Yani ABD’de nüfusun %88’inin müstakil evlerde oturuyor olması. Türkiye’nin %92’sinin bir zamanlar müstakil evlerde oturmak istemesi. Bir ara Fransa’da bu oran %60’larda çıkıyor ve ülkenin konut politikası değişiyor bu sonuçtan dolayı.

Bahsettiğimiz Amerika ki, bizim Manhattan’dan ibaret sandığımız, Özal dahil bütün siyasilerimizin imrenerek baktığı bir Amerika. 271 milyon kişi bizim nüfusunuzun kaç katıdır, bu insanlar müstakil evlerde oturuyor. İngiltere ve Galler’in toplam verilerine göre, 2013 yılı İngiltere’nin nüfusu Galler’le birlikte 74 milyon civarında. Hane sayısı 23.4 milyon. İngiltere’de oran nedir biliyor musunuz? Bu hanelerin %79’u müstakil. %21’i apartman. Şimdi Murat’ın bahsettiği Aile Araştırma Kurumu Anketinde bir şey çıkıyor. Türkiye’nin en büyük/en kapsamlı anketlerinden biridir o. Akademik olarak bir takım sosyolojik kriterlere en uygun olanıdır. %92 gibi bir rakamın tek katlı, iki katlı, bahçeli bir evde oturma isteğinden bahsediyoruz. Peki, size bir şey söyleyeyim, bunun karşısında bu 1995’ten bu yana hangi konut ve şehir politikasını geliştirdik? Turgut Bey zaten sürekli bunun sözünü etti.

Şentürk: Antre parantez şöyle bir bilgi paylaşayım, aslında bu oran karar vericiler kısmında baktığımızda da benzer bir oranda çıkıyor. Bahsettiğimiz konu ile ilgili karar veren, çizen, planlayan... Mesela benim bir çalışma vesilesiyle yaptığım görüşmelerde, bir çoğu apartmanlarda oturan siyasetçiler aslında bahçeli evde oturmak istiyor. Enteresan.

Düzenli: Çelik Erengezin diye ekoloji, ahşap malzeme, müstakil ev meselelerine eğilen, bir mimarımız var. Onun bir metninden okuyorum, şöyle diyor; “en eski apartmanlar 200 yıllık apartman kültürüne sahip Fransa’nındır. 1963 yılında yapılan bir halk oylamasında, halkın %68’inin tek katlı evlerde oturmak istediğinin anlaşıldığını ve o tarihten beri iskan politikasının en çok iki katlı konutlar yönünde değiştirildiğini biliyor musunuz?” Çünkü bir iskan politikanız var. Diyor ki “1992’de Marmara Üniversitesince yapılan 60 bin denekli bizim anketimizde, %96’sının tek ve iki katlı evde oturmak istediğini, fakat bunun karşısında hiçbir politikacı tarafından tasvip edilmediğini biliyor musunuz?”.

Avrupa’da ne oluyor peki 1800’lerin sonundan itibaren? Bahçeli evler (garden-city) sanayi kentine itiraz olarak ortaya çıkan yaklaşımlardan bir tanesi. Bir model ortaya konuluyor. İlk başlarda pek fazla rağbet edilmiyor. Tutmuyor yani. Fakat sonradan öyle bir yaygınlık kazanıyor ki, bir bakıyorlar Amerika’ya sığıyor, başka bir şey oluyor falan. Ve savaş sonrası İngiltere’nin temel konut politikasını bahçe-şehir üzerine temellendiriyor, konumlandırıyor. Ve bunu deklare ediyor. Yine bir politikadan bahsediyoruz. Bir konut politikasından bahsediyoruz. Peki, bizim oranımız bu kadar, %95’ten yüksek olduğu halde ne oluyor? Bir turnusol kağıdı olarak, hadi gelin aynı anketi tekrar yapalım. 2015’te, aynı denek sayısı ile, aynı şekilde Türkiye’de bir anket yapalım. Sonucunun ne olacağını bilmiyorum. Yapsak da bir konuşabilirsek artık. Bir politikanın temeli olacak veri takımımız olsa. Bu oran düşük çıkarsa ne kadar çok konuşacağımız şey ve ne kadar çok günahımız var demektir, bu oran yüksek çıkarsa Allah’tan Anadolu’nun sürekliliği olan bir irfanı var diyebiliriz. İnsanların tabii fitratından kaynaklanan bir düşünce sürekliliği var diyeceğiz. Dolayısıyla bütün bu meselelerin özü; Haliç’in neresinden bir kova su alırsanız tahlili aynı çıkar misali, analizini yapalım artık. Yani bunun mimari, şehircilik vs. çözüm önerilerini üretmek o kadar kolay iş ki, işlerin en basiti kuşatıcı bir politika olduktan sonra. Mesela Turgut Bey’in çalışma tarzını Mehmet Abi vesilesiyle çok iyi biliyoruz. Yani biz bu meseleyi mimar olarak çok önemsiyoruz, önemsedığımızı söylüyoruz, Turgut Bey, yahu o kolay diyor, o deve de kulak diyordu. Şu anda her şeyin mimariden ibaret olduğunu görenler için bunu söylüyor. Biçim ve malzeme meseleleri falan. Bunlar deve de kulak diyor, asıl mesele bir politikanın olmamasıdır.

Anlattıklarımı toparlamak için şunları söyleyebilirim; şehre dair kavramları kendimiz kurmadığımız sürece, içlerini kendimiz doldurmadığımız sürece, sahici meselelerden hareketle doldurmadığımız sürece, kavramlarımıza sahip olmadı-

ğımız sürece, verilerimizi oluşturmadığımız sürece, şehir politikamıza dair bir ufuk belirlemediğimiz sürece –en hafif tabiriyle- bir yol alamayacağımız kanaatindeyim. Dolayısıyla her içini doldurmadığımız ve bizi konuşturmaya mecbur eden, zorlayan kavramlar silsilesi bizim için kurulmuş tuzaklardır, zihnimizin hapishaneleridir diye düşünüyorum. Kentsel dönüşümün de böyle bir şey olduğu kanaatindeyim.

Erdoğan: *Kentsel dönüşüm politikalarından bizim daha çok anladığımız aslında deprem riskine yönelik şehirde yapılan yeni konutlar ve güçlendirme çalışmaları. Toplumun kentsel dönüşüm denildiğinde ilk aklına gelen şeyler bunlar. Bu minvalde de medyaya yansıyan çok büyük bir şikayet de görünmüyor. Bunun toplumsal alandaki yansımaları nedir? Bununla ilgili bir araştırma var mı, sonuçlar elde edebildiniz mi? Veya sizin bu anlamdaki gözlemlerinizi nedir?*

Çöküntü meselesi dediğiniz zaman artık müdahaleyi meşrulaştırmış oluyorsunuz. Kent için çalışan kişilerin de müdahaleyi haklı kılacak kavramlar üzerinden eleştirdiklerini görüyoruz.

Şentürk: Dönüşüm var ve kent bir şekilde dönüşüyor. Belli projeler bazen kamuoyunu ilgilendiriyor ve medyaya yansıyor, bir çoğu yansımıyor. Ama çok da hissetmediğimiz bir dönüşüm sürüyor. Benim de içinde bulunduğum bir araştırma vardı. Sonuçları henüz yayınlanmadı. Ama dönüşüm konusunda toplum büyük oranda mutabık. O konstrüksiyon meselesi ve yeniden

inşa etme meselesinde bir mutabakat var.

Düzenli: Söylediklerinde ben de mutabıkım.

Şentürk: Asıl mesele sanıyorum şu; dönüşüm ama nasıl? Tartışılması gereken kısım sanıyorum burası. Çünkü şöyle bir şey var; bugünkü konutlardan, evlerden bir memnuniyetsizlik olduğunu görüyoruz. Yani yaşanan çevreden bir memnuniyetsizlik hali var. İkincisi ve bana göre daha önemli olanı; iktisadi bir getirisi de var bu dönüşümün. Bunun da şöyle bir karşılığı var psikolojik olarak: Geçmişten bu yana bizdeki konut meselesi, ta gecekondudan başlayarak; bir sosyal hareketliliği de sağladı. Yani insanlar bir şekilde yerinden ediliyorlar ama bir taraftan bir mobilite de sağlayabiliyor. Bir hareketlilik içerisinde de olabiliyor. Biraz da böyle bakmak gerektiğini düşünüyorum. Nitekim bu konuda talepler, beklentiler, ihtiyaçlar da söz konusu olabiliyor. Mehmet Bey’in söyledikleri üzerinden söyleyecek olursak; bizde de tek başına yaşama arzusunun yaygınlaşmaya başladığını söylemek mümkün. Bu bağlamdaki sosyolojik verileri de ortaya koymamız

lazım. Mesela geçenlerde biz yaşlılarla ilgili bir araştırma yapıyorduk; mesela şöyle bir örüntü var, sosyo-ekonomik olarak farklı da olsa çok da fark etmiyor; ebeveynle çocukların birbirine yakın oturma isteği var. Ebeveyne bakma veya küçük çocuklara ebeveynlerin bakması isteği. Dolayısıyla sosyolojik değişimleri, beklentileri de biraz görmek gerektiğini düşünüyorum. Özellikle bizim toplumla bunu konuşuyor olmamız gerekiyor. Deprem meselesine gelecek olursak. Şöyle bir durum var; başta İstanbul olmak üzere bir çok şehrimiz deprem riski altında bulunuyor. Hocalarım daha iyi bilir mevcut yapıların %70-80'i uygun değil mimari mevzuata. Dolayısıyla çok ciddi anlamda riskle karşı karşıya olduğumuz gerçeği var. En azından bilim adamlarının kamuoyu ile paylaştığı bilgiler bu şekilde. Ama öbür taraftan kentsel dönüşüm içerisinde... ben buna kentsel müdahale kavramının çok daha yakıştığını düşünüyorum. Çünkü sadece aslında bir binayı yıkıp yapılarak değil fiziki müdahaleler de söz konusu. Sanayi getirmek, fabrikaları taşımak, turizm tesisleri oluşturmak vs. gibi birçok farklı müdahale alanı var. O müdahalelerde biz şunları biliyoruz; başta siyasi erk olmak üzere bu müdahalenin bir meşrulaştırma aracına dönüştürüldüğünü söylemek de mümkün. Çünkü yapılan çalışmalardan bildiğim kadarıyla; sonradan araziler, paftalar farklı şekilde bölünüyor. Kamusal mekanlar dönüştürülüyor, ızgara sistemler vs. mülkiyet aslında farklı bir şekilde dönüştürülüyor. Bunun aslında hiçbir zaman sorgulanmaması da sağlanmış oluyor. Çünkü bu önümüzde bir gerçek var, bu gerçek bizim hayatımıza bir tehdit oluşturuyor. Böylece çok rahatlıkla dönüşümü gerçekleştirebiliriz gibi de düşünmek lazım. Aslında çift taraflı; bir tarafta böyle bir zorunluluk var, bir taraftan da bunu meşrulaştırma aracına dönüştürülmesi durumuyla karşı karşıyayız.

Erdoğan: *Bugün deprem riskine karşı yapılan uygulamaları da buna benzetiyorsunuz?*

Şentürk: Buna benzetiyorum. Ancak o meşrulaştırma aracına dönüştürülmesi gerekiyor. Bizim de depremi çok hafife almamız gerekiyor. Ama işte orada da nasıl sorusu önemli. Şunu söyleyebilirim o noktada; gerekçe meselesi çok önemli. Gerekçeler müdahaleyi de biraz belirliyor. Çünkü körfez dediğimizde, çöküntü dediğimizde, cerrahi müdahale... -bir sosyolog olarak eleştiriyoruz- kökünü kazıyıp atmak mesela cerrahi müdahalelerde bir yöntemdir. Gerekçe; körfezde böyle bir şey çıkabilir. Bu yöntem sorunu çözmiyor. Beri taraftan yeni sorunlar üretiyor. İşte Sulukule'yi söyledik, beri yanda başka yerler. Yeni sorunlarla bizi karşılaştırabilir. Çöküntü meselesi dediğiniz zaman artık müdahaleyi meş-

rulaştırmış oluyorsunuz. Kent için çalışan kişilerin de müdahaleyi haklı kılabacak kavramlar üzerinden eleştirdiklerini görüyoruz. Dolayısıyla depremi bir gerekçe olarak değil, bir gerçek olarak kabul edip, öyle bakmak lazım diyorum. Gerekçeyi oluşturup onu kutsamak anlamında değil. Çünkü orada çok ciddi anlamda iki tane süreç var benim görebildiğim kadarıyla; bir tanesi yerinden edilme, diğer taraftan yerinden edilmeyi önleyen, ama gitmek isteyen varsa da belli iskan politikaları çerçevesinde bunu gerçekleştirmek.

Düzenli: Bunları duyunca aklıma Osmanlı'nın 15-16. yüzyıllardaki zorunlu ve gönüllü göçlere düştüğü ibareler var. Diyor ki; "cemaat-i müslimânân-ı kadîm ki, kendi ihtiyarlarıyla gelüp mütemekkîn olmuşlardır"...

Şentürk: Mülkiyet düşünülmesi gereken şeylerden bir tanesi. Biz bir takım müdahalelerle mülkiyet sorununu çözeceğimizi düşünüyoruz. Mesela 1980'li yıllarda yapılan özellikle İstanbul'da yerleşenlere imar iskan politikası, kat mülkiyetinin verilmesi vs. bunlar da aslında sorunu çözmeyp karmaşıktırdı.

Düzenli: Murat Hocam, gene araya giriyorum, kusura bakma; mesela kat mülkiyeti. Şimdi biz neden bahsettik? Arsanın, arazinin, konutun bir yatırım aracı, bir spekülasyon değer, bir kazanç aracı haline dönüşmesinin sıkıntılı bir durum olduğunu söyledik. Türlü türlü sebepleri var. Murat'ın bahsettiği güzel nokta; kat mülkiyeti dediğimiz şey, peki ne yapıyor? Bunu oturup konuşmamız lazım. Şimdi mesela şu arsada yapılan yirmi katlı bir evle; işte taban alanı 600 m², 20-30 katlı binalar var. Ne yapıyorsunuz, her birine kat mülkiyeti veriyorsunuz. Bu şu demek; 600 m² alan, bilmem kaç yüz m² irtifada olan adada bir küçücük arazi parçasının mülkiyetini veriyorsunuz. Aslında kağıt üzerinde gerçeğe tekabül etmiş gibi olan ama aslında gerçek durumda hiçbir şeye yaramayacak hayali bir şeyi, arsa parçasını. Ne yapıyorsunuz; o mülkiyeti bir sanal değere, bir yatırım aracına dönüştürüyorsunuz. Bir gayrimenkul değil artık bizim elimizdeki. Menkul bir değer. Evimizin, yaşam arazimizin arsası bizimmiş gibi görünen ama bize ait olmayan, devlete de ait olmayan, başka bir şey. Borsa hissesiyle aynı, sanal, hayali bir değer. Dolayısıyla mülkiyet bu kadar esaslı bir mesele. Kat mülkiyeti dediğimiz şey Allah'ımızı severseniz nedir? Bunu tartışmaya başladığımız anda tabi ki bütün ideolojik siyasi sistemleri tartışacaksınız şu bu. Birileri de tartışmalı artık.

Şentürk: Kat mülkiyetiyle ilgili çok ciddi tartışmalar yapılıyor. Ebu'ula Mardin'in bu anlamda görüşleri var. Bunlara bakılması gerektiğini düşünüyorum. Hukuksal bölüşümün de etkisi var. Daha seküler bir hukuksal sisteme doğru

geçiyoruz. Mesela bu konuyu hiç tartışmadık. Bu konuyu bir çok insana söylediğim halde çok da kimsenin dikkatini çekemediğimi düşünüyorum. Belli başlı İslam hukukçuları var.

Düzenli: Mesela bir tartışma İngiltere’de Ebenezer Howard’ın bir bahçe-şehirinde yapılıyor ve çözüm şöyle bulunuyor; konutlar bir şekilde farklı bir şeye dönüşmemesi için kiraya veriliyor insanlara, ama 99 yıllığına kiralanıyor. Mesela bu bir model. Başka bir model.

Öğün: Şimdi, dikey kat mülkiyetinden bahsediyoruz. Bir de ufki kat mülkiyeti var benim önemseydiğim. Yani çok katlı yapıların yatayını düşünün. Herkesin ayağı toprağa basıyor, herkesin kendi tapusu var ama o yapı adası ufki kat mülkiyeti çerçevesinde yönetiliyor. Mülki hakları baki, ama oradaki sosyal yaşam ve fiziki çevrenin korunması ile ilgili bir takım kararlar yönetim planına şerh edildiği için, herkes uymak zorunda kalıyor.

Yüksek katlı yapılarda ne zaman ok yayından çıkıyor; asansörün bulunmasıyla. Otis tarafından asansör fren sistemi Amerika’da bulunduktan sonra gökdelenleşmenin hızlandığını görüyoruz. O tarihe kadar giriş kat en değerli, ve sonraki ilk üç kat daha düşük değerden kiralanıyor veya el değiştiriyor. Çünkü yukarı çıkılamıyor. Ama asansörün geliştirilmesi ile birlikte durum değişiyor Şimdi şöyle bir şey var; eğer bir şeyi yasallaştırıyorsanız oradan neşet edecek olan sorunları da göz önünde bulundurup, onun hukukunu da oluşturmanız gerekiyor. Geçenlerde bir şey okudum ilginç geldi bana; Avrupa’da ve Amerika’da birçok büyük kentte trafik ışıklarını kaldırmaya karar vermişler. Bilmem okudunuz mu? Trafik ışıklarının Türkiye’de işler hale getirilmesi için gösterilen büyük çabayı düşünün ve sık sık şu söylenir: “daha biz kırmızı ışıkta durmayı bile bilmiyoruz, bizde kırmızı ışıkta durunca gelip arkadan çarparlar niye duruyorsun diye.” Adamlar ışıkları kaldırmaya karar veriyorlar. Sebebi ne, şu; giderek mekanik, robotik birer varlık haline dönüştürülüyor. Çünkü kırmızı ışıkta duruyorsunuz, yeşil ışıkta geçiyorsunuz. Yeşil ışıkta iken eğer önünüze gelen topun arkasında fırlamış bir çocuğa çarpıp ona zarar verirseniz hukuk şöyle soruyor; yeşilde mi geçiyordun kırmızıda mı? Yeşilde geçiyorduydu. e yapacak bir şey yok. Peki ne oluyor, o topun arkasından koşan günahsız çocuk öldüğüyle,

Turgut Bey “buna depremi fırsata çevirme yönünden de bakabilirsiniz, başka bir yönden de. Aslında İstanbul merkezde olmak kaydıyla, şehirlerimizdeki bu kötü yapılaşmanın, gidişatın iyiye doğru döndürülmesine büyük bir fırsat sağlayacak” dedi.

ya da yaralandığıyla kalıyor. Şimdi bunu daha da derinleştiriyorlar ve diyorlar ki; bu tür işaretel ve ışıksal bir takım disipline edici unsurlar insanları çevreyle kurmaları gereken bilinçli ilişkiden mahrum ediyor. O zaman ışığı kaldırıyorlar. Şimdi yolların mimarisi de çok enteresan bir şekil alıyor; kaldırım seviye farkını da kaldırıyorlar. Yani o da mimarinin yaya hareket akslarıyla motorlu taşıt akslarını ayıracaksınız. Zeminlerini değiştireceksiniz, seviyeler değişecek, işaretler değişecek onlar da öyle. Ve işi şuna getiriyorlar; o akslarda yaya, bisikletli ve motorlu taşıt birlikte hareket edecekler. Hatta fiziki düzenlemeyi öyle yapmaya çalışıyorlar ki, bana yeşil yandımı, basarım gaza öbür ışığa kadar, Amerika'da, New York'ta Mahnattan'da olduğu gibi, bilmem kaç blok öteyeyok öyle şey. Seninle birlikte bu alanı kullanan başka insanlar, varlıklar da var. Sen motorlu araç içinde olduğun için onlara zarar verebilirsin, bütün sorumluluğu sana veriyorum. Sen bir şekilde burada bir kazaya yol açarsan yok öyle kırmızıydı, bilmem neydi ben kendi yolundan gidiyordum falan yok, deniyor. Şehirde insanların tekrar fiziki çevreleriyle daha bilinçli ilişki kurarak yaşamalarını gündeme getirmeye çalışıyorlar. Demek ki hukuk aslında yanlış eksik bir şey varsa onun altyapısını kurmakta kullanılıyor. Burada tekrar filmi başa sarıyorlar. Yani o düşey kat mülkiyeti meselesine de biraz bu açıdan bakmakta yarar var diye düşünüyorum.

Deprem bağlamında Turgut Bey'in söylediği şöyle bir anekdotla gireyim; 1999'daki o feci olay cereyan ettiğinin ertesi günü büyük bir şaşkınlık içinde, biz İstanbul dışındaydık o tarihte Turgut Bey ile beraber, yani yaşamadık depremi. Haberler akmaya başlayınca Turgut Bey "buna depremi fırsata çevirme yönünden de bakabilirsiniz, başka bir yönden de. Aslında İstanbul merkezde olmak kaydıyla, şehirlerimizdeki bu kötü yapılaşmanın, gidişatın iyiye doğru döndürülmesine büyük bir fırsat sağlayacak" dedi. Abartmıyorum, depremin olduğu günün ertesi gün bu yeni şehir projesiyle ilgili rapor hazırlama çalışmasına başladı. Sonraki 4-5 senesini kesintisiz bu raporları hazırlamaya ve bununla ilgili görüşmeler yapmaya ayırdı. Somut bir tek kazanımı oldu; afet yasasında bir değişiklik yaptılar Turgut Bey'in girişimleri nedeniyle. O da şu oldu, o zamanki afet yasasında afet gerçekleştikten sonra önlemler ve katkı sağlanıyordu. Halbuki afetin vuku bulmasından sonra olan olduktan sonra yapılacaklar var ama asıl olmadan önce gerekli önlemlerin alınması önemliydi. O çerçevede zaten şimdiki kentsel dönüşüm vs. deprem bazında.. Ama şuydu; gene biz bir takım anketler yaptık o zaman, insanlar şunu söylüyorlar; ben yerimi terk edebilirim. Diyelim ki Avcılardaki bir insan ben buradan kurulacak yeni bir şehre gidebilirim. Ama evim olacak, çocuklarım eğitim alabilsin, bir de işim olacak. O zaman ikinci faza geçildi; peki,

jeolojik olarak problemlili alanlarda bulunan ve yapılarının fiziki şartları depreme dayanıklı olmayan iş sahipleri.. fabrikalar, üretim tesisleri ile konuşuldu siz gider misiniz? Onlar da şunu söylediler; işçilerimiz bizimle beraber geliyorsa biz de gideriz. Dolayısıyla bu gönüllülük esasına dayalı yeni şehirler 20-30 binlik yeni şehirler kurma fikri çok ciddi bir gerçeklik kazandı. Bir tek ayağı vardı önemli olan; tabi ki insanlara devlet toprak tahsis edecekti. Peki toprağımız var mı? Ülke olarak Allah'a şükür öyle bir sıkıntımız yok. Hollanda değiliz, bir ada devleti değiliz. Coğrafyamız geniş. Bir de Trakya'da yerlerle ilgili araştırma yapıldı Saray, Vize şu, bu. E o zaman bunun harekete geçirilebilmesi için arazinin devri ve bir takım hukuki, idari işlemler, organizasyonlar kalıyor. Bunlar da şematik olarak hepsi hazırlanmıştı. Ondan sonra da seçilecek bir uygun inşaat teknolojisi eliyile; ahşap olabilir mi, olabilir. Ama ahşap tedarik bakımından zorluk yaratabilir, çünkü büyük ölçüde ihtiyaç duyuluyor. Dış piyasalardan ithal edilecek şu bu. Çelik olabilir, daha basit yığma teknikler kullanılabilir. Mesela şu Amerika'daki iki katlı yüzdenin içindeki çok büyük bir oran da Güney Amerika'daki mudbrick ile yapılan kerpiç binalar. Yani bizim tamamen tu-kaka ettiğimiz kerpiç teknolojisi ki, o kadar basit. Ama adamların cilt cilt kitapları var. Tuğlayı nasıl yapabilirsin; basit bir kalıpla, çamuru nasıl karacaksın, hangi tip çamur kullanabilirsin.. bir takım tip projeleri de var. . Amerika'daki mühendislik kuruluşları da bunlara ruhsat aşamasında zorluk çıkarıyorlar, çünkü alışlagelmiş statik parametreler açısından bakıyorlar. Öncülüğünü yapan insanlar inşa ediyorlar evlerini ve eski M-16 tanklarını çıkarıyorlar çatısına, kitaplarda var bu. Tank hareket ediyor, gözlemci heyeti bakıyor, tank iniyor, gidiyor. Binanın içine girip bakıyorlar, çatlak var mı, çöküntü var mı, yıkıntı var mı diye, yok. Derken bu yavaş yavaş gerçeklik halini alıyor ve evet şu şu normlarda yapılırsa kerpiç ev yapılabilir noktasına geliyorlar. Ve inanılmaz güzel mimariyle kerpiç evler yapılıyor. Şimdi biz kerpicin şahını yapmış bir ülkenin insanlarıyız. Dolayısıyla oradaki bölgesel çeşitlilik de sağlanabilirse, küçücük desteklerle, hatta evini yapacak insana; sen de katıl evin inşaatına denecek şekilde.. Bizde mesela Turgut Bey onu söylüyordu; okullardan mezun ediyoruz mimarları, dört sene işte bir şekilde okuyorlar, bir sürü mimarlık okulu var, bizim zamanımızdaki gibi değil. Okulu bitirdiği gün, diplomasını eline aldığı gün, isterse her türlü binanın projesinin altına imza atabiliyor. Bu tür bir yetkiyle donatılmış oluyor. Halbuki küçücük, bu mahalli uygulamalarının sorumluluğunu alabilecek insan sayısını artırmak gerekir. Dolayısıyla organizasyon şemasında en üstteki insanların altında böyle dallanıp budaklanan genç mimarlara doğru inen grafikler. İnsanlar da katkıda bulunuyor ve bir standardizasyon, bir

fabrikasyon süreci. Şimdi orada da yangınlar bahane edilip ahşap ev mimarisini aslında yasaklamışlar, yapamazsınız diyorlar. Demin Halil İbrahim'in söylediği çıkmaz sokak meselesi de onun bir parçası. Yani o dokuyu tamamen dönüştürmek için yangın bahane ediliyor. Burada da o sırada Tahtakale bizim ahşap evlerimizin gerek duyduğu bütün ahşapları hazırlanmış, ebatları ile satıyor. Siz ev yaptıracağınız, Beşiktaş'ta bir kalfa ile anlaşıyorsunuz, kalfa size diyor ki ne istiyorsun. Siz de işte şu kadar oda, şu kadar mutfak, şu kadar taban alanı. Ha o zaman senin bu kadar ahşaba ihtiyacın var diyor. Beraber gidiliyor, Tahtakale'den ahşap alınıyor getiriliyor, iki ayda ev bitiyor, insanlar içine giriyor. Bu modern hantal teknolo-

Başında koskoca imar yönetmeliği yazmasına rağmen, imar etmenin beton dökmek olduğunu bilmediğimi mi dersiniz...

jileri, yapıları dayatarak konutun da çok zor erişilir bir şey haline getirilmesi var insanların zihninde. Yani herkes bunun böyle müthiş mühendislik çözümleri, mimari çalışmalar, işte iç çizimler şu bu derken böyle karmaşık bir şey haline gelmesinden ötürü aslında insanlar korku içinde.

Erdoğan: *Kendi ihtiyaçlarını da o alana yansıtamıyor insanlar, dolayısıyla mevcut yapıya rıza göstermek durumunda kalıyorlar...*

Mehmet Hocam bahsetti, yeni mezun olan bir mimar hemen bütün yetkilerle donanmış oluyor. Meslek odalarının böyle bir denetim mekanizması yok mu? Ya da mimarların bu anlamda örgütlenebileceği bir zemin yok mu?

Düzenli: Doğrudan meslek odasının aktif bir insanlarından birinin bir ifadesini okuyayım; yine Çelik Erengöz'in. Kendisi bir ahşap muhabbi, ahşap dostu, ahşap malzemenin önemine iman etmiş, inanmış bir insan. Bir sürü veri sıralıyor. Ve diyor ki; "mimarlar odasında ezeli görevlerimizden sandığımız yönetmelik revizyonu üzerine çalışırken ahşap ve çeliğin depreme dayanıklı özelliklerinden bahsedip, neden yönetmeliğin bu yapı sistemlerini yok saydığını sormuştum. Bir meslektaşımın, ama biz burada betonarme yapıları tartışıyoruz cevabını aldım. Ülkemizin inşai gerçeğini bir çırpıda yansıtan bu cevap neler anlatmıyordu ki. Başında koskoca imar yönetmeliği yazmasına rağmen, imar etmenin beton dökmek olduğunu bilmediğimi mi dersiniz..." Bir sürü başka şey de söylüyor. "Okullarda betonarme dışındaki inşaat sistemlerinin fena halde ıskalandığını mı anlamadım dersiniz, meslektaşlarımızın başlarını betondan çıkarıp, çevrelerindeki diğer inşaat sistemlerini öğrenme ve uygulama zahmetine pek katlanmadıklarını mı öğrenmedim." Fazla kestirme bir cevap olmasından korkarım ama, siyasetin

de, meslek odalarının da ana meselelere ilişkin bir çaba içerisinde olduklarını düşünmüyorum ben de, Çelik bey gibi. Turgut Cansever’le ilgili de şunları söylüyor Çelik bey. “Duayen meslek büyüğümüz sayın Turgut Cansever 1978-1980 yılları arasında İstanbul’un dünya kültür mirası olarak korunması çalışmalarını sırasında Japonya’dan gelen uzmanların dünyada depreme en dayanıklı yapı sistemi Osmanlı ahşap karkas sistemidir” tespitinde bulunup yukarıdaki düşüncelerinin zemini yapıyor bu aktarımı. Yani okul, eğitim, siyaset.. bunlar hep aynı teknede, gemide yürüyen yapılar.

Şimdi malzeme meselesi, ahşap meselesi mesela. Az önce bir istatistikten bahsettim. Yapılarının %88’i müstakil binalardan oluşan Amerika’nın malzeme tercihi 2014 itibarıyla nedir biliyor musunuz; %55 ahşap, %25 çelik, %30’u beton. Çok güncel bir veri. Bunu da konuşmamız lazım. Malzemedен yola çıkarak hepsi nasıl konuşulur, işte böyle. Somut verilerle, imkanlarla birlikte. Ah bir konuşabilsek. Yani ne demek istiyor; hafif, basit, kolay kurulabilir, depreme dayanıklı, ölümle sonuçlanmayacak, yani betona göre ölümle sonuçlanma riski çok daha az olan malzemenin tercih ediliyor oluşunu konuşabilsek. Cansever bütün hayatı boyunca bunun mücadelesini verdi. Özellikle deprem raporlarında. Peki malzeme, orman dediğimiz şey ne demek? Şimdi ormanı kestikçe çevreciler falan ayağa kalkabilir, bilinçli çevrecileri kastetmiyorum tabii. Fakat, yapıların yaklaşık %80’inin ahşap olduğu Amerika’da her yıl ormanlar %23 büyüyor. Finlandiya için çok daha fazla bir oran var. Çünkü bilimsel ormancılık dediğimiz ormanların sağlıklı yetişmesi gibi bir alan var. Dolayısıyla 100 ağaç kesildiğinde 123 ağaç büyüyor demektir bu. Peki, bizde nedir, bizde ormanlarımız ülkemizin yaklaşık %26’sı kadardır. Bu da Avrupa ortalaması demek. Bizim ormanlarımızın çoğu aslında inşaat malzemesine elverişli ağaçlardan oluşuyor. Çok büyük bir oranı. Fakat, Avrupa’daki bütün bu ormanların %5’i yakacak iken, Türkiye’de bu oran %60’tır. Bizim ormanlarımızın yarıdan fazlası yakacaktan başka bir şey olamıyor. Ormanı tazelemek, tekrar dikmek sağlıklı ormanlar için de çok önemli. Meseleye böyle bakınca ormanın endüstriyel kullanımı, yapım sistemi, olası depremde can kaybının azalması, düşük maliyet gibi bir çok konuda da yol almış oluyorsunuz. aynı zamanda jeolojik olarak da. Greenpeace örgütünün mesela, iş bu sebeplerden ekolojik toplum idealinden hareketle ahşap ev yapımına öncelik verilmesi yönünde bir politikası olduğunu öğreniyoruz yine mimar Çelik Erengeçgin’den. Neden ağaç kesiyoruz sorusu anlamsız hale geliyor meseleye böyle yaklaşınca. Ama o demek değil ki, ormanı tazelemek, ormanı büyütme anlamına geliyor ahşap ev yapmak. Yani bir taraftan da bazı şeyleri de putlaştı-

rıyoruz. Orman dediğimiz şey gibi. Ülkemizde öyle bir kafa karışıklığı da var. Dolayısıyla bu sadece mimari ile değil temel politikayla, orman politikasıyla, şununla bununla da alakalı bir durum. Bu anlamda yapılmış bir sürü farklı araştırma var, bunları derli toplu olarak bir araya getiresek ne güzel olur.

Hasılı, temel derdimizin çok yönlü boyutları var. Özetleyerek dikkatlere sunmak isterim. Biraz önce Murat'ın bahsettiği siyasetin finansmanı meselesinin, inşaatın ekonomik kalkınmanın ana aracı olması meselesinin ortaya konup bir

Çünkü betonarme üzerine kurulmuş bir endüstrimiz, inşaat sektörümüz var. Ve daha da önemli boyut, arsa ve konutun yatırım aracı olması meselesidir. Bunu masaya yatırmadan, uygun ekonomik modeli tartışmadan, spekülatif kazanç, toplum tabanına yayılan rant meselelerini en azından tartışmaya açmadan bir yere gelineceğini sanmıyorum.

karar vermemiz gerekiyor. Yükte hafif pahada ağır ürünlere yönelmek gerekiyor ekonomik model olarak. Bu anlamda hükümet en son programında insan kaynağına ve ar-ge çalışmalarına bütçede özel önem verileceği yönündeki vurguyu önemsiyorum. İnşallah bu vaad gerçekleşir. O zaman bazı meseleler kendiliğinden izale olmuş olabilir. Tabi bunun epeyce zaman alacağı muhakkak. Bir diğer boyut inşaat endüstrimizin niteliği ve alışkanlıkları meselesi ve bunu dönüşünü ya da uygun oranlarda dağıtılması ve teşvik edilmesidir. Çünkü betonarme üzerine kurulmuş bir endüstrimiz, inşaat sektörümüz var. Ve daha da önemli boyut, arsa ve konutun yatırım aracı olması meselesidir. Bunu masaya yatırmadan, uygun ekonomik modeli tartışmadan, spekülatif kazanç, toplum tabanına yayılan rant meselelerini en azından tartışmaya açmadan bir yere gelineceğini sanmıyorum.

Peki, bunları tartışa tartışa hiç mi bir şey yapılmamalıdır? Bir taraftan realitenin icbar edici yüzü olduğu gibi devam mı etmeli meselesine gelince, çok somut önerileri ve işaretlerim olacak. Birincisi, halihazırda projesi mevcut, Turgut Cansever'in bizatihi içerisinde olduğu, Mehmet Ögün ve Emine Ögün'ün çizdiği mahalle ve şehre yönelik önerileri ve TOKİ yarışmasında birinci olan Mi'mar Mimarlık'ın aynı minvalde işleri tartışmaya açılmalı, kamuoyuna sunulmalı ve uygulama yönünde girişimler yapılmalıdır. Bunlar hep Turgut Cansever'in yorumları, bizatihi kendisinin bu projelerin bir an evvel yürürlüğe konulması lazım. Bu mesele iki mimarlık ofisi ile hallolacak bir mesele değildir haliyle. Konut politikası oluşturulup bütün mimarlık camiasıyla müzakereler yapıp öneriler alınmalı. Yani şunu da bilmiyoruz, Turgut Cansever bize

çok şey söylüyor ama bir kere de uygulanmış olsa da onun eksiklerini de görsük. Denense, uygulansa da görsük, belki geliştirilmesi gereken tarafları olacak. Halen öyle bir şans var elimizde, umutsuz olmamak adına bunları söylüyorum. İkincisi, mimar, şehir planlamacı ve diğer alanlarında katıldığı bir hukuk tartışması yapmak, behemehal bir topluluğun teşekkül etmesi, organizasyonların kurulması gereklidir. Hem devlet hem kamuoyu nezdinde söylüyorum bunları. Bunların toplanması, bir araya gelmesi lazımdır. Devletin zamanla bu alandan çekilmesi asli hedef olmalıdır ama bu aşamada politika üretici araçlarını ve insanlarını bir şekilde koordine etmesi gerekiyor diye düşünüyorum. Mevcut Toki uygulamaları ve projelerinin acilen durdurulması gereklidir. Bunu aslında ben söylemiyorum. Toki bazı zamanlarda bazı ihtiyaçlar için eldeki mkanlar dairesinde iş görmüş olabilir fakat bir ülkenin cumhurbaşkanı bir medeniyet şehrinde bir çocuğun evden çıktığı zaman gördüğü manzaradan etkilenerek kendi bünyesini oluşturduğundan bahsediyor ve bütün mimarlara ve insanlara böyle bir çağrı yapıyorsa, bize bir Turgut Cansever yetmez, binlercesi lazım diye bir konuşma yapıyorsa; bir başbakan ise, yatay şehir, medeniyet şehri, Osmanlı tecrübesi diye bir “politika”dan bahsediyorsa, behemehal, vakit kaybetmeden durmamız, duraksamamız ve buna uygun politikaların altını doldurmamız gereklidir. Toki tek suçlu değil, bu arada bunu da söyleyeyim. Toki deyince, galat-ı meşhur haline geldiği için söylüyorum. En azından devletin kendi aracı bu olduğu için. Tabi ortadan kalkması belki daha hayırlı olur ama, asli mesele o da değil. Durması, duraklaması lazım bazı şeylerin artık. Durulması lazım dedim ya konuşmanın başında. Bir duralım ve düşünelim artık. Bir düşünelim, bakalım meselemiz nedir. Şimdiki Toki yönetiminin çok daha makul olduğunu, bu anlamda genel siyasi iradenin söylemlerine uygun hareket edecek yönde olduklarını biliyorum. Haksızlık da etmek istemem. Ama mekanizma öyle bir işler hale gelmiş ki, onun esiri olma durumunda kalabilirsiniz. Bunun durması lazım. Konuyla ilgili bu meseleleri tartışan mimarlık ofislerinin, sivil toplum girişimlerinin, odaların özellikle desteklenmesi gereklidir. Bu anlamda onların normal piyasa şartları içerisinde varlık bulacakları alanlarda pratik üretimler ortaya koymalarının önü açılmalıdır. En azından yasal çerçevesiyle. Mahalle kavramı son derece cari bu devirde. Ama mahalle dediğiniz şeyin bir unsuru olan çıkmaz sokak yapımı imar yasasında yasak. Bu tür şeylerden bahsediyorum. Biz ne kadar konuşursak konuşalım; mimari öyle bir şeydir ki, somut bir örneği görülmeden, insanlar bunu görmeden, bizim konuştuğumuzdan bir şeyler anlamazlar. Dolayısıyla bu pratik örneklerin ortaya konulması lazım. Bunlar çok kolay ve kısa vadede yapılabilecek şeyler

diye söylüyorum. Ve hakikaten, zülf-ü yare dokunan, ürkütülen kurbağaya de-
gecek, asli olana taalluk eden stratejik plan, bir politika hazırlığı yapmak lazım
gelmektedir. Bunu bütün ülkenin şehirleşme politikası olarak düşünün, kentsel
bölgeler, alt bölgeler, bölgeleme, nüfus, projeksiyonlar, göç, vs.. Bütün bunları
içine alacak bir stratejik plandan bahsediyorum. Biraz önce bahsettiğimiz 1995
yılında yapılan Aile Araştırma Kurumu anketinin acilen yenilenmesi çok yerinde
olur. 2015'te Türkiye'de durum nedir diye konuşmamız lazım. Verilerimizi gün-
cellememiz gerekir. Amerika hakkında en azından bir mesele etrafında konuşabi-
liyoruz. Türkiye'den de keşke bahsedebilsek de söylediklerimiz havada kalmasa.

Yurtdışı, Batı, Doğu, Kuzey, Güney her neyse siz eğer bu anlamda bir politika
yapıcısı iseniz, müspet bütün neticelerinin masaya yatırılıp bunların tartışılması
lazım. Yani Amerika'yı yeniden keşfetmeye gerek yok. Hele bizim hiç keşfetme-
mize gerek yok. Daha Kula, Bursa, Beypazarı, Safranbolu şu bu hepsi ayakta çok
şükür, bir kısmı en azından. Bu tecrübeler var, dünyadaki tecrübelerin de aktarı-
mının yapılması lazım diye düşünüyorum. Ve bu konuda enstitülerin, araştırma
kurumlarının, ciddi anlamda maddi olarak, finansman olarak teşvik edilmesi ve
desteklenmesi gerekir. Bütün bunları konuşuyoruz ama bunun uygulamasını ya-
pacak, bunun üzerinde kafa yoracak insan kaynağından da mahrumuz maalesef.
Kaht-ı rical bu demek. Dolayısıyla vakit kaybetmeden uzun orta ve kısa vade-
li planlar çerçevesinde tezler yaptırılmalı, araştırmalar finanse edilmeli. Mesela
Toki gelirlerinin %1'i böyle şeylere ayrılrsa araştırmacı ve uzman yetiştirme açı-
sından memleket abad olur mu acaba diye de düşünmeden edemiyorum.

Bir başka boyut da şu. İmar kanunu, belediye kanunu, kentsel dönüşüm ka-
nunu gibi kanunlar hakkında da bir durmamız lazım. Durup düşünmemiz lazım.
Şunun için; kanun değiştirmek, kanun yapmak Türkiye'de çok kolay bir iş bili-
yorsunuz. Ama asli noktayı görmeden, asli meseleyi ihata etmeden geliştirilen
kanunlar baştan beri konuştuğumuz gibi ancak yeni sorunlar üretmekten başka
bir sonuç doğurmuyor. Mesela asli meselemiz mülkiyet midir, asli meselemiz ne-
dir malzeme mi, çünkü betonarmeye uygun bir yapımız var, asli meselemiz nedir
mahalle midir. Mahalle dediğiniz şey nasıl bir şey; mesela az önce bahsettiğim
çıkamaz sokak meselesi. 19. yüzyılda İngiltere'de de yasak çıkamaz sokak yapmak.
Bazı insanlar garden-city yapacak diye, parlamento özel olarak toplanıp çıkamaz
sokak yapmaya izin veriyorlar. Konut politikası bu demek, yerleşim politikası bu
demektir. Bizim çıkamaz sokak yapmamız yasak ve biz mahalle tartışıyoruz.

Erdoğan: Geleneğimizde de varken?

Düzenli: Elde kalmış olan Osmanlı mahalleleri çok çok önemlidir, temel referans odur tabii ki ama neredeyse geleneğe gitmeye bile gerek yok, o kadar eş zamanlı ve art zamanlı örneğini ve kıyas yapacak şey bulmak mümkün ki, bunu ortaya koymak lazım. Bir önemli şey daha, orta vadede yine bir stratejik plan dahilinde kamuoyu bilgilendirmesi, insanların bu meseleye katılımı, zihinsel olarak katılımı, emek olarak katılımı meselesinin ziyadesiyle önemsenmesi gerektiğini düşünüyorum. Ki, artık Türkiye bir çok teknolojiye, bir çok iletişim tekniklerine, mekanizmalarına sahip.

Uzun vadede de bütün bunlar yapılmalı ve yeni durumlara adapte olabilecek esnek ve dinamik bir süreç tasarlanmalıdır. Yani bütün boyutlarıyla yaklaşık 10-20 sene aralığından bahsediyorum aslında. İlgili kanun, yönetmelikler ve kurumsal dönüşümler muhtemelen bir şekilde olacaktır diye düşünüyorum ama keşke asli meselelerden neşet eden bir dönüşümü yaşayabilsek. Umudum budur. 20 sene diyorum çünkü meselenin politikası oluşturulduktan sonra, bütün analizleri, bilgileri, verileri toplandıktan, politikaları oluşturulduktan sonra o kadar kolay olduğunu göreceksiniz ki, itirazlardan biri herkesin tek katlı, iki katlı evlerde yaşamasını sağlayacak alan var mıdır meselesi. 780 bin küsur km² Türki-

ye, bunun yaklaşık yarısı yani 400 km²'si hazinenin. Ve o hazinenin yerleşmeye uygun arazilerinin 1/10'uyla, yani Türkiye haritasını göz önüne alırsanız 1.500 km uzunluğunda 27 km genişliğinde bir çizgiye tekabül eder. Türkiye 30 senelik projeksiyon da dahil bu alana sığıyor. Bu da Çelik Erengezin'in analizi. Verileri ortaya koyduğunuzda, politika yapma niyetiniz olduğunda bütün muhtemel problemlere cevaplar var.

Erdoğan: *Ben bir anekdot anlatarak size sorumu yönelteceğim Murat Hocam. Almanya'da ikinci nesil olarak doğup büyüyen bir üniversite öğrencisine "Türkiye'ye dönmek istiyor musun" diye sorduğumda cevabı şu olmuştu: "İstiyorum ama şöyle bir durum var, ben burada yaşadığım bölgeyi, şehri şekillendirebiliyor olmaktan çok mutluyum. Oraya gittiğimde nasıl yaşayacağımı bilmiyorum. Yani sokağında bir parkın, kaldırımın yapımında söz sahibiyim" demişti. Türk asıllı o öğrenci Türkiye'ye dönmek istemesine rağmen buraya döndüğünde bu noktada zorlanacağını düşünüyordu. Size sormak istediğim, toplumsal talepler var, kamusal alana baktığımızda, çarşıya pazara baktığımızda insanların ağızında bu şikayetler var. Bu talepler, şikayetler nasıl yansıyabilir yönetime, uygulayıcılara? O mekanizma nasıl işletilebilir? Bu anlamdaki önerileriniz ne olabilir?*

Şentürk: Modern kentte nüfus arttıkça yaşam zorlaşıyor. Geçmişte yaşanan mahallelerdeki istişareler ve civardaki vakıfların ve kadı'nın çok daha etkili olduğunu görüyoruz. Zamanla belli zorlamalarla çok farklı bir noktaya evrildi şehir. Bu durumu açıklayan çok güzel deneyimler var doğrusu; mesela Batı'da kentsel dönüşüm uygulamalarında çok güzel uygulamalar da var; mesela pafta bazlı, alan bazlı, mahalle bazlı uygulamalar var. Katılımcı merkezli uygulamalar çok fazla yalama, tahrip edilmiş durumda. Çünkü şöyle bir şey oldu, artık bir proje yapılmadan önce sahaya çıkıp bir anket yapmak yetiyor. İşte birkaç toplantı yapmak katılımcı görüşü almak... Belki katılımcı kelimesini kullanmayıp, insanları bu sürece dahil etmek gerekiyor. İnsanların kendi çevresini kendi inşa etmesi, edebiliyor olması, işin altına giriyor olması lazım. Mesela gecekonduculuk aslında böyle bir hikaye. Yani orada anlatılan, özellikle Avrupalı uzmanlar geldiğinde mesela Kesner'in yazdığı çalışmalarda bu evleri üreten insanların üç tanesinin dünyayı değiştirebileceğine dair anekdotlar var. Mimari açıdan değil ama, bu yapıları kurup içine yerleşme azmi, becerisi, bir inşa etme süreci var. Bence bundan çok fazla yararlanmak gerekiyor. Ama bence burada, çok klişe gibi gelecek ama çok ciddi anlamda bir algının oluşturulduğunu düşünüyorum. Bunların medya

aracılığıyla yapıldığını düşünüyorum. Örneğin ekolojik, ahşap ev pahalıdır gibi bir algı. Aslında böyle olmadığı betonarme evden çok daha ucuza mal edilebileceğine dair bir takım rakamlar var. Biz aslında bir takım bilgileri çok fazla bilmiyoruz. Ve o algılar ekseninde, özellikle gökdelenler, yüksek katlı binalar... Farklı kentlerde de mesela Çorum'da bir rezidans yapılması söz konusuysa eğer Anadolu kentlerinin de çok farklı olmadığını gösteriyor bu. Orada da bize sunulan bir yaşam tarzı var. Bundan çok bağımsız da düşünmemek lazım. Çünkü o sabah sporunun, akşam sporunun yapıldığı, havuzlu, korunaklı, diğer insanlardan sizi uzaklaştıran, çocuğunuzun korunduğu vs. gibi çok güzel cilalanmış, süslenmiş veriler de var. Bunları da bence es geçmemek lazım. Ve bu durum bizim üzerimize üzerimize geliyor. Mesela güvenlik algısı en önemli sebeplerden biri. Ben burada nasıl yaklaşıyorum, tabii Türkiye'nin siyaset ve devlet mekanizması çok belirleyici durumda. Geçmişten gelen bir konumu var, bunu da tartışmak lazım. Burada inisiyatifin siyaset yerine devletin alması gerektiğini düşünenlerdenim belli ölçülerde. Standartlar meselesi veya öncü müdahaleler. Çünkü biraz bizde şöyle bir şey var; sonrasında takip ediyoruz, o sınırları genişletebilsek, ahşap ev gibi veya başka çözümlere doğru yelken açabiliriz, yoksa aksi takdirde o çizilen çerçeve içinde kalabiliyoruz. Geçenlerde Bursa'da mesela yeniden konuşulması gereken meselelerden bir tanesi, biliyorsunuz 4-5 yıl önce kent konseyleri oluşturuldu. Türkiye'de sanıyorum işleyebilen çok az kent konseyi var. Ben bunlardan bir tanesinin içinde yer aldığım için, o dönemde Antalya'da birkaç uygulama vardı, İstanbul'da Beyoğlu'nda vardı. Ama bir türlü işlerlik kazanamadı. Gerek siyasi angajmanlardan dolayı büyük ölçüde, insanların o kentteki kararlara katılma, müdahale etme biçimleri oluşturulamadı. Kendi sokağı, kendi evi vs. Bunu da belli ölçüde korumak lazım diye düşünüyorum. Sonuçta herkes de bu işin uzmanı değil, aksi takdirde iş biraz da farklılaşıyor. Ama bu gibi organizasyonları nasıl oluşturabiliriz, bence biraz da o geçmişteki deneyimlerden hareket edebiliriz. Bizde kentsel dönüşüm mesela ben kendi mahallemden bahsedeyim; bugüne kadar bir mahalle derneği yoktu, ama ne zaman ki kentsel dönüşüm, imar planı, şu bu gündeme geldi, işte o zaman bir mahalle derneği kurmaya girişti mahalleli. Halbuki daha önce hiç mahalleimizde-

Vakit kaybetmeden uzun orta ve kısa vadeli planlar çerçevesinde tezler yaptırılmalı, araştırmalar finanse edilmeli. Mesela Toki gelirlerinin %1'i böyle şeylere ayrılrsa araştırmacı ve uzman yetiştirme açısından memleket abad olur mu acaba diye de düşünmeden edemiyorum.

ki parkımız, sokağımız, evlerimiz konusunda bir hassasiyetimiz yoktu. Mahalle-mizin dernekleri vakıfları faaliyete geçti. Biraz da tekrar başa dönerek o ilkeleri gözden geçirip, algıları değiştirebilecek popüler şeyler yapmak gerektiğini düşünüyorum. İnsanların da aslında kendi kentleri, evleri üzerine düşünebilmelerini sağlayacak yayınlar olmalı. Aslında biraz burada kent mimarlık alanı içerisine sıkışmış vaziyette. Şöyle ki, biz kente ilişkin müdahaleleri tartıştığımızda özellikle şu ekseninde kalıyoruz; öyle uygulanan bir şey oluyor ki, yapılması tasarlanan şeyi tartışmıyoruz. Siyasi ve ideolojik bir alana hapsediliyor. Bu meslek örgütlerinde de oluyor açıkçası, dolayısıyla o müdahalenin kendisini tartışamaz hale geliyoruz. Mesela köprü yapılacak tartışması, Haliç köprüsü... Başka örnekler de verebiliriz. Gerçekten konumuzu konuşacağımız sahici bir tartışmanın içerisine giremiyoruz. Ve o ayrışmalar da bizi başka taraflara götürüyor. Bu aşamada toplumun bu sürece dahil edilmesinde algıların, yaşam biçimlerinin farklı şekillerde oluşturulması gerekiyor. Bunu biraz değiştirmek, dönüştürmek gerekiyor. Bununla ilgili önereceğim alternatiflerden ikincisi, yaşanan değişimleri çok iyi okuyabilmemiz lazım. Son zamanlarda ben de düşünmeye çalışıyorum, ev-iş dengesini çok konuştuk; çok önemli bir hadise. Ama mesela bizde aile apartmanları olgusu var. Fatih'te çalışan birisi Beylikdüzü'nden ayıramayabiliyor. Veya Üsküdar'dan veya Kartal'dan ayıramayabiliyor. Çünkü orada bir takım ilişkilerinden dolayı. İşinden de ayıramıyor. Bir takım böyle bize has özellikler var, onları da düşünmek lazım. Aile içi değişimler, dönüşümler, bugünlerde özellikle kent merkezlerinde geçmişte sosyo-ekonomik boyut olarak yüksek gelir gruplarının olduğu yerlerde ciddi bir açlık söz konusu. Toplumun da kendi içinde geçirdiği değişimi, dönüşümü biraz göz önünde bulundurmamak gerektiğini düşünüyorum.

Erdoğan: Bu toplantımızda da gördük ki, bir meseleyi ele aldığımızda bizim kadim sorunlarımıza dokunmadan çözüm önerisi üretmek mümkün olmuyor. Şehir meselesini ele aldığımızda da meselenin felsefi, hukuki, sosyolojik, siyasi, iktisadi boyutlarını es geçerek çözüm önerilerine ulaşamıyoruz. İnşallah bu toplantıda çıkan veriler, tetkikler, değerlendirmeler sorunun çözümüne ışık tutar temennisiyle her üç konuğuma da çok teşekkür ediyorum.

Özgeçmişler

Mehmet Ögün

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi mezunudur. Mimarlık kariyerine 1980 yılında Turgut Cansever bürosunda başlamış ve çalışmalarını bu büroda 2009 yılına kadar sürdürmüştür. Halen 1992 yılında Emine Ögün ile birlikte kurdukları kendi firmalarında çalışmalarını sürdürmektedir. Hayata geçirdikleri proje, 1992 yılında Demir Evleri ile Ağa Han Mimarlık Ödülü'nü kazanmıştır.

Halil İbrahim Düzenli

Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nü bitirdi. Aynı üniversiteden 2005 yılında yüksek mimar 2009 yılında doktor dereceleri alan Düzenli 2009'dan bu yana Mardin Artuklu Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nde yardımcı doçent olarak çalışmaktadır. Yaptığı tezlerin adı Mimari Otonomi ve Medeniyet Ben-idraki Kavramları Bağlamında Turgut Cansever Projelerinde Biçim İşlev Yapı ve Anlam Analizleri (Y. Lisans), Mimar Mehmed Ağa ve Dünyası: Risâle-i Mi'mâriyye Üzerinden 16. ve 17. Yüzyıl Osmanlı Zihniyet Kalıplarını ve Mimarlığını Anlamlandırma Denemesi (Doktora)'dir.

Murat Şentürk

Lisans eğitimini İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümünde, yüksek lisansını İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünde "Yoksulların Yaşam Stratejileri: Küçük Mustafa Paşa ve Balat Örnekleri" adlı çalışmasıyla tamamladı. Yine aynı bölümde "Kentsel Müdahaleler Açısından İstanbul" başlıklı teziyle doktora çalışmasını bitirdi. Halen İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünde Yardımcı doçent doktor olarak görev yapan Şentürk'ün akademik ilgi alanlarını kent, medya, iş ve aile oluşturmaktadır.

> DÜBAM DÜNYA BÜLTENİ ARAŞTIRMA MASASI

YAŞANABİLİR ŞEHİR TASAVVURU VE KENTSEL DÖNÜŞÜM

Moderatör: Aynur ERDOĞAN

> 2015 NİSAN
DÜNYA BÜLTENİ ARAŞTIRMA MASASI

DÜBAM Yayınları
Küresel İletişim Merkezi
Barbaros Bulvarı, Balmumcu / Beşiktaş
Tel: (0212) 274 80 21 – 274 80 22
www.dunyabulteni.net/dubam

